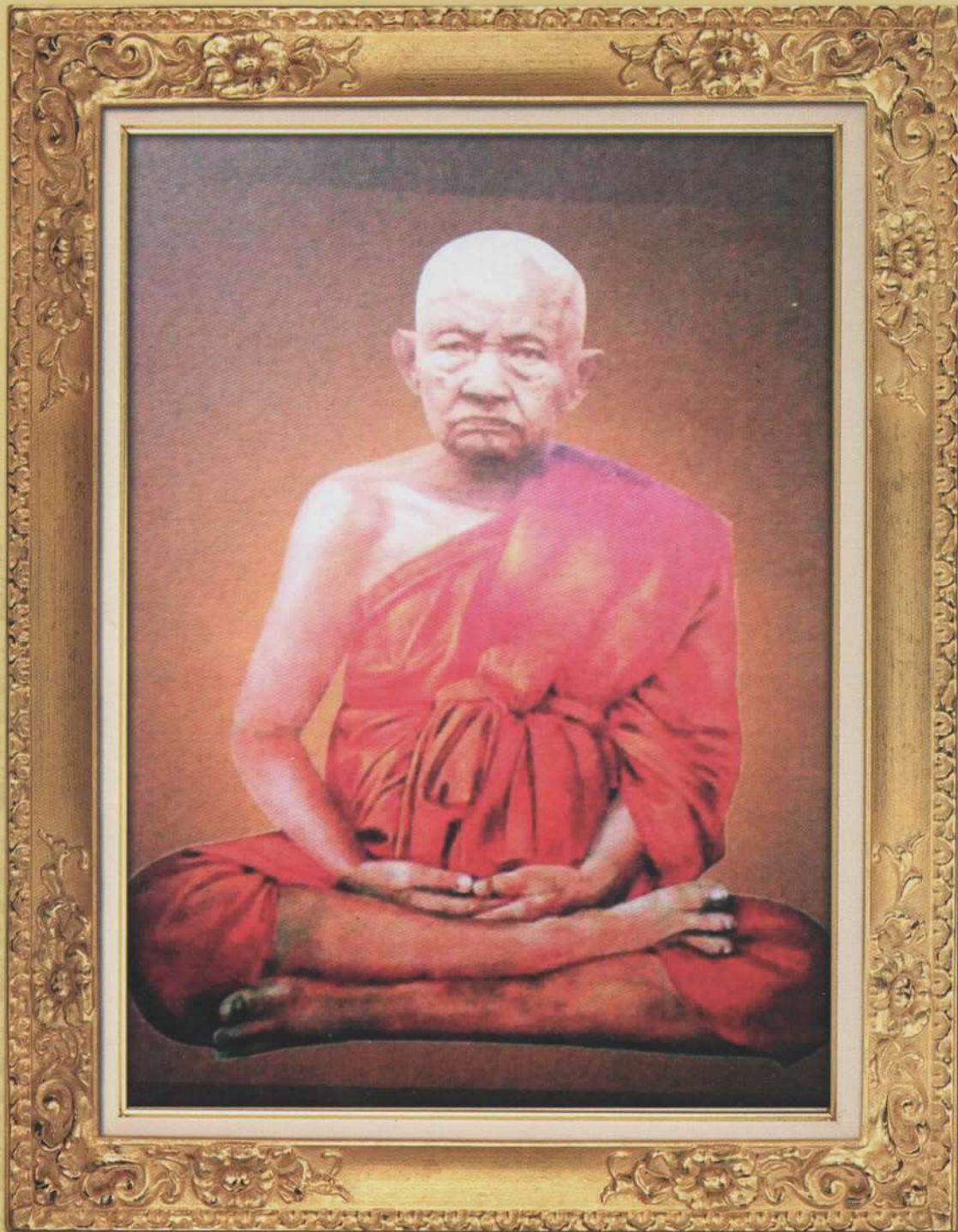

วัดชเวดากอง

หลวงปู่พูน เกสโร

คำนำ

คติชน เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของมนุษย์ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ทั้งในสังคมเมือง และสังคมชนบท ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งตำนาน นิทาน นิยายประจำถิ่น เพลง ปริศนาคำทาย ลำนวนาภยิต คำพังเพย การละเล่น การแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน ยาพื้นบ้าน ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

การศึกษาคติชนจึงเป็นการศึกษาข้อมูลย้อนอดีตที่แสดงให้เห็นฐานรากทางวัฒนธรรม และรากเหง้าของสังคมนั้นๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้หากไม่การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ก็จะค่อย ๆ นับวันแต่จะสูญหายไปตามอายุขัยของปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่

จากการทำประชาคมหมู่บ้าน การร้องขอของนักศึกษาและแนวคิดของคณะผู้บริหารที่ เล็งเห็นประโยชน์ อย่างอเนกอนันต์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตำบลนครปฐมไว้ เพื่อให้ ลูกหลานอนุชนรุ่นหลังได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา ทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางรากฐาน การพัฒนาให้ตรงและเหมาะสมกับสภาพสังคมท้องถิ่น เทศบาลเมืองนครปฐม จึงได้จัดทำหนังสือ **“คติชนตำบลนครปฐม”** ขึ้น โดยเนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้นและสภาพทั่วไปของจังหวัด นครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม ตำบลนครปฐม เทศบาลเมืองนครปฐม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคติชน ของตำบลนครปฐม จำนวน ๓ ตอน ได้แก่

๑. ประวัติศาสตร์อ่านสนุก
๒. ศิลปกรรมล้ำค่า
๓. ตามหาของดี

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานอนุชนรุ่นหลังใน การใช้ศึกษา ความเป็นมาของบรรพบุรุษ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางรากฐานการพัฒนา ตำบลนครปฐม ได้ตรงและเหมาะสมกับสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในตำบลนครปฐม

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

จังหวัดนครปฐม

- สภาพทั่วไปของจังหวัดนครปฐม ๑

อำเภอเมืองนครปฐม

- สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองนครปฐม ๔

ตำบลนครปฐม

- สภาพทั่วไปของตำบลนครปฐม ๖

เทศบาลเมืองนครปฐม

- สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองนครปฐม ๓๗

ตอนที่ ๑ ประวัติศาสตร์อ่านสนุก

(ภูมินาม)

- บ้านหุบชบา ๑๐
- บ้านนาสร้าง ๑๐
- บ้านปิ่นเกลียว ๑๑
- บ้านทุ่งเผาเต่า ๑๑
- บ้านท่าใหม่ (บ้านนาข้าวสุก) ๑๒
- บ้านนาชุม ๑๓
- บ้านเผาเต่า ๑๔
- บ้านนาหุบ ๑๕

(คลองและสะพานในประวัติศาสตร์)

- คลองเจดีย์บูชา ๑๖
- คลองบัวทิพย์ ๑๘
- สะพานแปดตัน ๑๙

ตอนที่ ๒ ศิลปกรรมล้ำค่า

(วัด)

- วัดใหม่ปิ่นเกลียว

๒๐

ตอนที่ ๓ ตามหาของดี

(พระ)

- หลวงพ่อนิรมิตมงคล
- หลวงพ่อมงคลนิมิต
- หลวงปู่พูน วัดใหม่ปิ่นเกลียว
- พระครูปรากฏลักษณวิบาล (หลวงพ่อสมพงษ์)
- ชูชก

๒๕

๒๕

๒๖

๒๗

๒๙

(สถานที่ศักดิ์สิทธิ์)

- ศาลแปะกงหมู่ ๔
- ศาลแปะกงหมู่ ๒
- ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน
- ศาลพ่อหมอ
- ศาลพ่อขุน

๓๐

๓๑

๓๒

๓๓

๓๓

(ประเพณี)

- ประเพณีสงกรานต์
- ประเพณีแห่เทียน
- ประเพณีลอยกระทง
- ประเพณีตรุษจีน
- ประเพณีเสียวแข่ง
- ประเพณีกินเจ

๓๔

๓๕

๓๕

๓๖

๓๗

๓๘

(การละเล่น)

- มอญซ่อนผ้า ๓๙
- รีรีข้าวสาร ๓๙

(คนดีศรีนครปฐม)

- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิปติ (ข้า บุนนาค) ๔๐

(ศิลปะการแสดง)

- แตรวงแคนประยุกต์ ๔๕

(ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

- การทำโต๊ะจีน ๔๖
- การทำขนมไทย ๔๘
- การจักสานหมวกก้วยไฉ่ ๕๑

(การทำเกษตรกรรม)

- การทำสวนกล้วยไม้ ๕๓
- การทำนาข้าว ๕๔
- การทำนาบัว ๕๖

จังหวัดนครพนม

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครพนม

“นครพนม” เป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่างบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตก ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) เป็นระยะทาง ๕๖ กิโลเมตร หรือตามถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี) เป็นระยะทาง ๔๔ กิโลเมตร หรือเส้นทางรถไฟสายใต้ เป็นระยะทาง ๖๒ กิโลเมตร

จังหวัดนครพนม มีพื้นที่ ๒,๑๖๘.๓๒๓ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑,๓๕๕,๒๐๔ ไร่ เท่ากับร้อยละ ๐.๔๒ ของประเทศ สภาพพื้นที่ของจังหวัดนครพนมส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ซึ่งชาวนครพนมเรียกแม่น้ำสายนี้ว่า “แม่น้ำนครชัยศรี” มีความยาวประมาณ ๓๐๐ กิโลเมตร ดังนั้นแม่น้ำสายนี้จึงเปรียบเสมือนเส้นโลหิตที่หล่อเลี้ยงจังหวัดนครพนมให้อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมและเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักมาตั้งแต่สมัยโบราณ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบ้านแพ้วและอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอไทรน้อย อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี รวมทั้งเขตตลิ่งชัน และเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวมทั้งอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การคมนาคม

จังหวัดนครปฐมเป็น “ประตูสู่ภาคใต้และภาคตะวันตก” จึงมีเส้นทางคมนาคมทั้งเส้นทางรถไฟและทางหลวงแผ่นดิน

ทางรถไฟ ขบวนรถไฟสายใต้ทุกขบวนทั้งเที่ยวขึ้น และเที่ยวลงจากกรุงเทพฯ และขบวนรถไฟสายตะวันตก กรุงเทพ - กาญจนบุรี
ขบวนรถไฟสายกรุงเทพฯ - สุพรรณบุรี

ทางรถยนต์ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ หรือ สาย A ๒ หรือ ถนนเพชรเกษม
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓๔ หรือถนนบรมราชชนนี
(ถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี)
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๒๑ หรือถนนมาลัยแมน

ชาติพันธุ์

ประชากรในจังหวัดนครปฐมประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทย จีน ลาว มอญ เขมร และยวน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมากที่สุดคือ ชาวจีน ซึ่งจำแนกตามภาษาพูดและถิ่นฐานเดิมจากประเทศจีนออกเป็น จีนแต้จิ๋ว จีนแคะ จีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง และจีนไหหลำ รองลงมาคือชาวลาว ซึ่งจำแนกเป็น ลาวภูคั้ง หรือลาวคั้ง ลาวเวียงจันทน์หรือลาวเวียง และลาวจำปาศักดิ์หรือลาวใต้ ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ

ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๗ ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๑.๒ และศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๐.๑ และประชากรบางส่วนยังนับถือผีกราบไหว้ศาลเจ้า และเซ่นไหว้ผีที่นับถืออีกด้วย

ประวัติศาสตร์โดยสังเขป

“**จังหวัดนครปฐม**” เป็นอยู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่ สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่างๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้นชื่อ “**เมืองนครไชยศรี**” หรือ “**ศรีวิชัย**” นครปฐม จึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวช ได้ทรงดำริไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ชื่อว่า “**พระปฐมเจดีย์**” และทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่างๆ ในบริเวณโดยรอบองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การเสด็จมานมัสการสะดวกขึ้น

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ผ่านเมืองนครปฐม ซึ่งขณะนั้นยังเป็นป่ารก พระองค์จึงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองจากเมืองนครไชยศรี ตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี มาตั้งที่บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์เหมือนเช่นครั้งสมัยโบราณ ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานและฝึกซ้อมรบแบบเสือป่า โดยโปรดฯ ให้ตัดถนนเพิ่มขึ้น อีกหลายสาย รวมทั้งสร้างสะพานเจริญศรัทธาข้ามคลองเจดีย์บูชา เชื่อมระหว่างสถานีรถไฟกับองค์พระปฐมเจดีย์ ตลอดจนสร้างพระร่วงโรจนฤทธิ์ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์ และบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ ให้สมบูรณ์สวยงามดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน และได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อจากเมือง “**นครไชยศรี**” เป็น “**นครปฐม**” และใช้กันสืบต่อมาจนทุกวันนี้

อำเภอเมืองนครปฐม

สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองนครปฐม

“อำเภอเมืองนครปฐม” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนครปฐม มีพื้นที่รวมทั้งหมด ๔๑๓.๔๔ ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๕๖ กิโลเมตร เป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชากรอยู่หนาแน่น เป็นที่ตั้งศูนย์ราชการ แหล่งการค้า อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอกำแพงแสนและอำเภอดอนตูม
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอโพธารามและอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอนครชัยศรีและอำเภอสสามพราน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ประวัติศาสตร์โดยสังเขป

บริเวณพื้นที่อำเภอเมืองนครปฐม เดิมเป็นเมืองร้าง มีพระประชมเจดีย์ และพระประโทณเจดีย์ เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ ซึ่งถูกค้นพบโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ตั้งแต่เมื่อครั้งยังทรงผนวชเป็นพระวชิรญาณโณภิกขุ จนเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ จึงโปรดฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์พระประชมเจดีย์ แขวงเมืองนครไชยศรี ในช่วงบูรณปฏิสังขรณ์ทรงศึกษาความเป็นมาของพระเจดีย์ ทรงเห็นว่าเป็นพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกพระประชมเจดีย์เสียใหม่ให้ถูกต้องว่า “พระปฐมเจดีย์” ดังนั้นบริเวณแถบนี้จึงเรียกว่า “บ้านพระปฐมเจดีย์”

89

“ตำบลนครปฐม” เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม แบ่งเขตการปกครอง เป็น 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านหุบชบา, หมู่ 2 บ้านทุ่งนาสร้าง, หมู่ 3 บ้านปิ่นเกลียว, หมู่ 4 บ้านท่าใหม่, หมู่ 5 บ้านนาชุม, หมู่ 6 บ้านทุ่งเผาเต่า, หมู่ 7 บ้านรางแฝก, หมู่ 8 บ้านนาแค, หมู่ 9 บ้านทุ่งน้อย, หมู่ 10 บ้านนาหุบ เป็นแหล่งชุมชนที่มีประชากรอยู่ค่อนข้างหนาแน่น เป็นแหล่งการค้า อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลตาก้อง และตำบลทัพหลวง
ทิศใต้	ติดต่อกับ เทศบาลนครนครปฐม จังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลบ่อพลับ และตำบลมาบแค
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลวังตะก และตำบลหนองปากโลง

“ตำบลนครปฐม” เดิมชื่อว่า “ตำบล
ปิ่นเกลียว” แต่ชาวบ้านออกเสียงว่า “ปิ่นเกลียว”
เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๗ ในสมัยของ
กำนันรังสรรค์ ไขนาค (กำนันแหลม) เห็นว่าชื่อที่
ชาวบ้านเรียกกันว่า ปิ่นเกลียวนั้นไม่ดี ทำให้เกิดการ
ทะเลาะเบาะแว้งกันทั้งในตำบล และตำบลใกล้เคียง
คือ ตำบลวังตะกู่ จึงมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนชื่อตำบล
ใหม่โดยเปลี่ยนเป็นชื่อ ตำบลนครปฐม ซึ่งเอาชื่อ
จังหวัดมาตั้งเป็นชื่อตำบล เพื่อความเป็นสิริมงคล

[illegible]

เทศบาลเมืองนครพนม

สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองนครพนม

เทศบาลเมืองนครพนม ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๑๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลนครพนม อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน ๒๒.๒ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๓,๘๓๕ ไร่ มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลนครพนม จำนวน ๘ หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑	บ้านหุบชบา
หมู่ที่ ๒	บ้านนาสร้าง
หมู่ที่ ๓	บ้านปิ่นเกลียว
หมู่ที่ ๔	บ้านท่าใหม่
หมู่ที่ ๕	บ้านนาขุม
หมู่ที่ ๖	บ้านทุ่งเฝ้าเต่า
หมู่ที่ ๙	บ้านทุ่งน้อย
หมู่ที่ ๑๐	บ้านนาหุบ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลตาก้อง และตำบลทัพหลวง
ทิศใต้	ติดต่อกับ เทศบาลนครนครพนม จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลบ่อพลับ และตำบลมาบแค
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลวังตะกูน และตำบลหนองปากโลง

การแบ่งเขตการปกครอง

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม เป็นพื้นที่ราบลุ่มดินดำเหมาะแก่การเกษตรกรรม เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เหมาะแก่การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ทำการเกษตรเพราะเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานโดยอาศัยแหล่งน้ำในคลองชลประทานที่ไหลผ่านในการทำการเกษตรได้ตลอดปี

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศเหมือนกับจังหวัดทั่วไปในภาคกลาง แบ่งเป็น ๓ ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนตั้งแต่เดือน พฤษภาคมถึงเดือนกันยายน และ ฤดูหนาวตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม

ประวัติศาสตร์โดยสังเขป

เทศบาลเมืองนครปฐม เป็นหน่วยราชการบริหารงานส่วนท้องถิ่น ที่เริ่มต้นจากสภาตำบล และได้มีการจัดตั้ง สภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามประกาศจัดตั้งสภาตำบลเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี ๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ตามประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๓ ตอนพิเศษ ๕๒ ง วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา และได้ยกฐานะมาจากองค์การ บริหารส่วนตำบลนครปฐม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล นครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นเทศบาลเมืองนครปฐม ลงวันที่ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ปัจจุบันนายกเทศมนตรีเมืองนครปฐมมา จากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนภายในตำบลนครปฐม ตามมาตรา ๔๘ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ และแก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๕๒

ตอนที่ ๑

ประวัติศาสตร์อ่านสนุก (ภูมินาม)

บ้านหุบชบา

“หุบชบา” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลนครปฐม มีที่มา ๒ นัย คือ

สันนิษฐานว่าดั้งเดิมพื้นที่บริเวณแห่งนี้เป็นท้องนา และรอบๆ บริเวณหมู่บ้านนี้มีต้นชบาขึ้นอยู่โดยรอบประชาชนจึงเรียกว่า “หมู่บ้านหุบชบา”

อีกข้อสันนิษฐานหนึ่งว่า เป็นการให้เกียรติผู้ใหญ่บ้านแห่งนี้ โดยใช้นามสกุลของผู้ใหญ่คำหุบชบา มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน ว่า “หมู่บ้านหุบชบา”

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านหุบชบา” หมู่ ๑ ตำบลนครปฐม ของ นางสาวชุตินา ดีศรีศักดิ์

บ้านนาสร้าง

“นาสร้าง” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลนครปฐม มีที่มาจากในอดีตชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่และได้ผลผลิตดี เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เหมาะสม

แก่การทำนา ชาวบ้านจึงพากันปลูกข้าวเป็นจำนวนมากสามารถสร้างตัวได้จากการทำนาจึงเรียกว่า “นาสร้าง”

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านนาสร้าง” หมู่ ๒ ตำบลนครปฐม ของ นายสุกิจ ยวนแหล

บ้านปิ่นเกลียว

“ปิ่นเกลียว” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลนครปฐม มีที่มาจากในอดีตเป็นที่ดอนมีต้นปิ่นเกลียวขึ้นอยู่มาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านปิ่นเกลียว” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านปิ่นเกลียว” เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดใหม่ปิ่นเกลียวเปลี่ยนชื่อวัดจากวัดใหม่มุสิกการามเป็นวัดใหม่ปิ่นเกลียว ชาวบ้านจึงใช้ชื่อ “บ้านปิ่นเกลียว” ตามชื่อวัด

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาของหมู่บ้าน “บ้านปิ่นเกลียว” หมู่ ๓ ตำบลนครปฐม ของ นายเอกชัย ตาทอง

บ้านทุ่งเฒ่า

“ทุ่งเฒ่า” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลนครปฐม เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๕ หรือประมาณ ๖๐ กว่าปีมาแล้ว ในอดีตบ้านทุ่งเฒ่ามีชาวนาละแวกบ้านดอนยายหอม บ้านบางแขม และบ้านทุ่งเฒ่า มาจับจองพื้นที่ทำกสิกรรมเนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ประกอบกับบ้านทุ่งเฒ่า ในฤดูทำนาข้าว น้ำไม่ท่วมจึงสามารถปลูกข้าวได้ดี ในฤดูทำนาของทุกปี

จะมีชาวบ้านจากบ้านต่างๆ มาพักแรมในที่ดอนใกล้ทุ่งจนถึงฤดูทำนา ชาวบ้านจึงพากันมาตั้งถิ่นฐานถาวร ปลูกบ้านเรือนและทำอาชีพเกษตรกรรม ในส่วนของชื่อทุ่งเฒ่า มาจากชาวบ้านเฒ่าตอซังข้าว เฒ่าซึ่งอยู่ในนาเดินหนีออกจากทุ่งนา บางตัวตาย ชาวบ้านบางคนก็นำมากินเป็นอาหาร

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณี

ศึกษาของหมู่บ้าน “บ้านทุ่งเฒ่า” หมู่ ๖ ตำบลนครปฐม ของ นายประกิจ ธรรมภาสกร

บ้านท่าใหม่ (บ้านนาข้าวสุก)

“ท่าใหม่” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลนครปฐม ในอดีตเป็นหมู่ที่ ๑๐ ตำบลปิ่นเกลียว ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าบ้านนาสร้างเพราะเนื่องจากมีนามาก ซึ่งมีกำนันฟ่ง เหล่าแท้ง และผู้ใหญ่ ซึ่งเถ่า แซ่อึ้ง เป็นผู้นำหมู่บ้าน แต่ต่อมามีความเห็นว่าชื่อตำบลปิ่นเกลียวไม่เป็นสิริมงคลจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นตำบลนครปฐมและแยกเป็นหมู่ที่ ๔ บ้านนาสร้าง โดยมีนายช้อย อนันตคุ เป็นกำนัน และนายฮวย โสณูช เป็นผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต่อมามีการประกวดหมู่บ้านขึ้นทางเจ้าหน้าที่ดำเนินการอย่างไรไม่มีใครทราบจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อจากบ้านนาสร้างเป็นบ้านท่าใหม่ หมู่บ้านแห่งนี้มีขึ้นประมาณ ๑๐๐ ปี มาแล้ว โดยคนกลุ่มแรกที่มาตั้งหมู่บ้านแห่งนี้อพยพมาจากบ้านวัดพระงาม ตำบลพระปฐมเจดีย์ และพวกชาวจีน ซึ่งสาเหตุที่อพยพมาคือ ต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยมาเริ่มบุกเบิกถางป่าเพื่อจับจองที่ดินทำเกษตรกรรม เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้มีแหล่งที่อุดมสมบูรณ์

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านท่าใหม่” หมู่ ๔ ตำบลนครปฐม ของ นางสาวมาลิณี รวีทองชุม

บ้านนาชุม

“นาชุม” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลนครปฐม ได้เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งบุคคลกลุ่มแรกที่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน/ชุมชนคือ นายประทวน หัวใจจำ, นายอนันต์ ศิริสงค์, นายวัฒนา ศรีสุขนาม, นายสมนึก นาคราช, นายวิเชียร สุขสำราญ, นายอำนาจ หัวใจจำ โดยบุคคลส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่เดิมส่วนน้อยที่มาซื้อบ้านจัดสรร และผู้เช่าบ้านเช่าห้องแถว มีบ้านดั้งเดิมไม่เกิน ๑ ใน ๓ ส่วนมากเป็นบ้านจัดสรรเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทางสภาพทางภูมิศาสตร์ ชุมชนนาชุมแต่ก่อนพื้นที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ ชาวบ้านจะมาทำนาทำไร่ตามน้ำขังและที่ๆ ขุดดินไปเป็นอิฐเพื่อซ่อมแซม องค์พระปฐมเจดีย์สมัย ร.๖ จึงทำให้พื้นที่ของชุมชนเมื่อก่อนนี้เป็นพื้นที่น้ำขัง และใช้หว่านนาข้าว จึงได้ชื่อว่า นาชุม ปัจจุบันพื้นที่ลุ่มน้ำได้หมดไปแล้วเพราะเจ้าของที่ได้ขายให้กับหมู่บ้านจัดสรรเสียเป็นส่วนใหญ่จะมีลุ่มน้ำก็เหลือน้อย

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านนาชุม” หมู่ ๕ ตำบลนครปฐม ของ นางสาวนิภาพร อารีวรารักษ์

บ้านทุ่งน้อย

“บ้านทุ่งน้อย” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๙ ตำบลนครปฐม เดิมมีพื้นที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน ปิ่นเกลียว หมู่ที่ ๓ ตำบลนครปฐม และหมู่ที่ ๕ ตำบลนอกปากโลง ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่ จำนวนหลายร้อยหลังคาเรือน จึงเป็นอุปสรรคในการปกครอง ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ทางส่วน ราชการเห็นสมควรให้แบ่งแยกพื้นที่และประชากรออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ โดยใช้ถนนที่ตัดผ่าน หมู่บ้านปิ่นเกลียวและคลองธรรมชาติ “คลองเจดีย์บูชา” เป็นเส้นแบ่งเขตแดนของหมู่บ้าน และ ตั้งชื่อใหม่ว่า “บ้านทุ่งน้อย” เหตุที่ชื่อทุ่งน้อยเนื่องมาจากเดิมบริเวณดังกล่าวเป็นที่นา มีบ่อน้ำตื้น จำนวน ๔ บ่อ ติดกับทุ่งนา แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทุ่งนาของหมู่บ้านอื่นๆ ใน ตำบลพบว่ามิน้ำที่น้อยกว่า จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านทุ่งน้อย”

ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณี ศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านทุ่งน้อย” หมู่ ๙ ตำบลนครปฐม ของ นางสาวรวิภาลี ภูมิธนา

บ้านนาหุบ

“บ้านนาหุบ” เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ ๑๐ ตำบลนครปฐม เดิมอยู่ในเขตหมู่ที่ ๑ บ้านหุบชบา เมื่อมีจำนวนประชากรมากขึ้นประกอบกับพื้นที่ค่อนข้างกว้าง ชาวบ้านได้ร่วมกันลงชื่อทำหนังสือเสนอไปยังที่ว่าการอำเภอเมืองนครปฐม เพื่อขอตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๔ อำเภอได้มีคำสั่งให้แบ่งพื้นที่บางส่วนของหมู่ ๑ บ้านหุบชบา ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่เป็น หมู่ที่ ๑๐ ส่วนชื่อหมู่บ้าน “บ้านนาหุบ” นั้น มาจากในอดีตสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม ถนนเป็นถนนดินทางเกวียน มีคลองชลประทานไหลผ่าน มีหนองน้ำอยู่ค่อนข้างมาก ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาและนาบัว

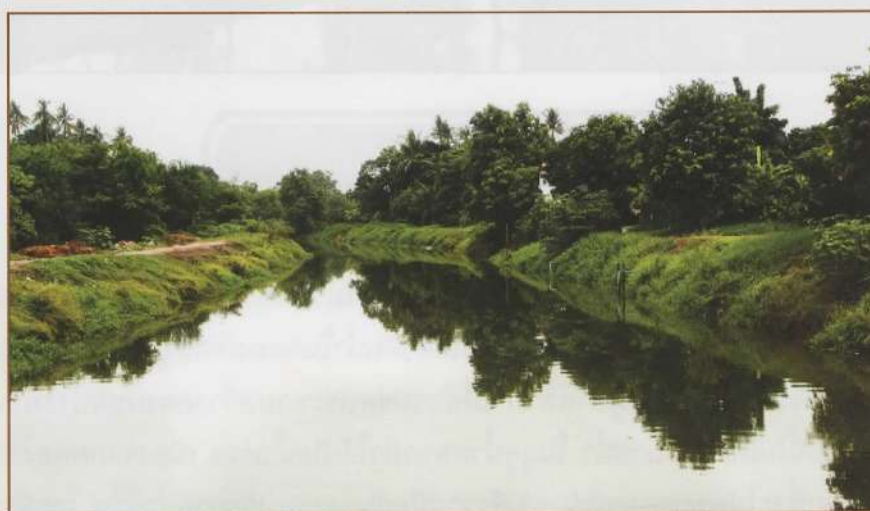
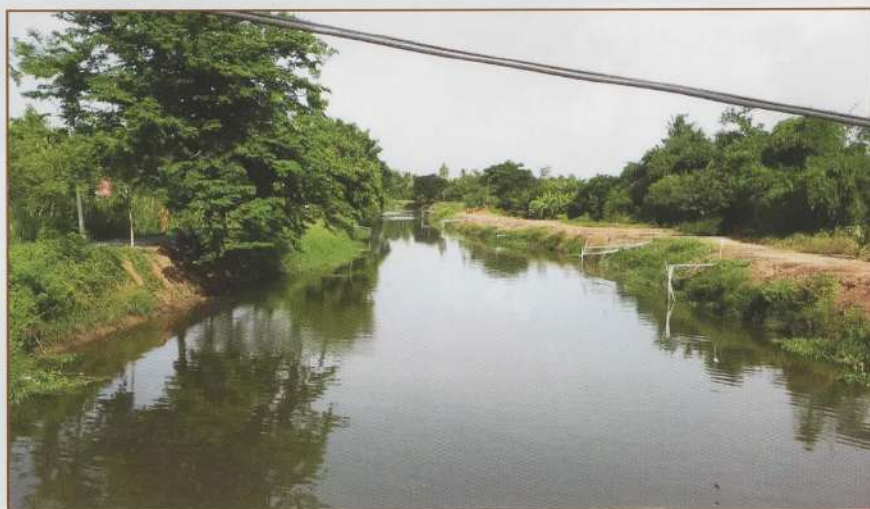
ที่มา : บริบทระดับท้องถิ่น การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้าน “บ้านนาหุบ” หมู่ ๑๐ ตำบลนครปฐม ของ นางสาวอังคณา เหมือนประสาท

(คลองและสะพานในประวัติศาสตร์)

คลองเจดีย์บูชา

คลองเจดีย์บูชา เป็นคลองที่ถูกขุดขึ้นตั้งแต่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อครั้งโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหารัชมังคลาจารย์ (ติศ บุนนาค) เป็นแม่กองปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์ ได้โปรดฯ ให้ขุดคลองจากแม่น้ำเมืองนครชัยศรี เข้าไปจนถึงบริเวณพระปฐมเจดีย์เพื่อความสะดวกในการคมนาคมและการไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ โดยเริ่มขุด ในปี พ.ศ. ๒๔๐๑ ปากคลองอยู่ท้ายบ้านท่านา ปลายคลองจดพระปฐมเจดีย์นั้น พระราชทาน นามว่า คลองเจดีย์บูชา เมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย นพศก ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๑ เหตุที่พระราชทานชื่อนี้ เพราะได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ๖๐๐ ชั่ง จ้างชาวจีน ให้ขุดคลองขึ้น ต่อมาสมเด็จพระยาบรมมหารัชมังคลาจารย์ถึงแก่พิราลัย ขณะที่การยังค้างอยู่ จึงโปรดให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค) ดำเนินการต่อจนแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๕

ลำคลองเจดีย์บูชา กว้างราวๆ ๑๕-๒๐ เมตร ยาว ๑๒ กิโลเมตร ปลายคลองด้านตะวันตกไหลจากตัวเมืองไปออกคลองวังตะกั่ว และคลองทัพหลวง ซึ่งใช้เป็นเส้นทางต่อไปยังแม่น้ำแม่กลองที่จังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรีได้ ส่วนด้านตะวันออก ลำคลองไหลผ่านตามความยาวของพื้นที่เทศบาลนครปฐม โดยผ่านเข้ามาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือผ่านหน้าวัดพระงาม ตลาดนครปฐม ลอดกำแพงองค์พระปฐมเจดีย์ หักออกนอกเขตเทศบาลต่อกับห้วยจรเข้มะ และตัดตรงไปจดแม่น้ำท่าจีนที่บ้านตลาดต้นสน ตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม คลองเจดีย์บูชาได้ถูกใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญมากตลอดรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงกับให้สร้างพระราชวังปฐมนครขึ้นเพื่อประทับแรม นอกจากนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ได้เสด็จประพาสพระปฐมเจดีย์ผ่านทางคลองนี้อีกด้วย ในปัจจุบันคลองเจดีย์บูชาไม่ได้ถูกใช้งานเป็นเส้นทางสัญจรแล้ว

คลองบัวทิพย์

คลองบัวทิพย์ เป็นคลองขุดที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในแถบนี้ และกรมชลประทาน สืบเนื่องจากแต่เดิมชาวบ้านได้อาศัยน้ำในคลองเจดีย์บูชาในการทำการเกษตร และใช้เป็นคลองระบายน้ำในฤดูน้ำหลาก เมื่อกรมชลประทานสร้างคลองชลประทานขึ้นทำให้ชาวบ้านในแถบนี้ไม่มีทางระบายน้ำ ในฤดูน้ำหลากทำให้เกิดน้ำท่วม เนื่องจากคลองชลประทานสร้างกันทางน้ำที่จะไปลงคลองเจดีย์บูชา จึงร่วมมือกันขุดคลองระบายน้ำขึ้น โดยมีการเวนคืนที่ดินบางส่วน บางส่วนชาวบ้านบริจาคให้ โดยขุดจากคลองชลประทานตำบลตาก้อง ผ่านทุ่งตาก้อง ผ่านตำบลนครปฐม ไปสิ้นสุดลงที่แม่น้ำท่าจีน

ส่วนชื่อ “บัวทิพย์” นั้นมาจาก เดิมพื้นที่แถบนี้เป็นที่ลุ่มชาวบ้านนิยมทำนาข้าว แต่เมื่อถึงฤดูน้ำหลากข้าว ก็มักได้รับความเสียหาย จึงมีชาวบ้านบางส่วนหันมาประกอบอาชีพ ทำนาบัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบัวหลวงที่ใช้สำหรับบูชาพระ เก็บดอกบัว ฝักบัว รวมไปถึงรากบัว ไปขายทำให้มีรายได้ค่อนข้างดี จึงเป็นที่นิยมทำกันแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการขุดคลอง จึงนำไปตั้งเป็นชื่อคลองให้สวยงามว่า “คลองบัวทิพย์”

สะพานแปดตัน

“สะพานแปดตัน” เป็นสะพานเชื่อมระหว่างหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๙ ตำบลนครปฐม ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นสะพานไม้ สร้างขึ้นมาเพื่อให้สะดวกในการเดินทางข้ามคลองเจดีย์บูชา ไปยังองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นสะพานที่ค่อนข้างใหญ่ประชาชนใช้สัญจรไปมา รวมถึงส่งสินค้า เกษตรต่างๆ ไปขายยังตัวอำเภอเมืองนครปฐม

ในส่วนของชื่อ “แปดตัน” นั้นสืบเนื่องมาจากจำนวนน้ำหนักที่สะพานสามารถรับได้ เมื่อเดิมนั้นสามารถนำวัวเทียมเกวียนข้ามสะพานแห่งนี้ไปได้

ตอนที่ ๒ ศิลปกรรมล้ำค่า (วัด)

วัดใหม่ปิ่นเกลียว

วัดใหม่ปิ่นเกลียว ตั้งอยู่เลขที่ ๖๘ หมู่ ๓ ตำบลนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ห่างจากตัวจังหวัดนครปฐมไปทางทิศตะวันตก ไปตามถนนมาลัยแมนข้ามทางรถไฟ วัดอยู่หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยมีเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค) เป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๖ ในสมัยที่ท่านเป็นนายช่างใหญ่ควบคุมดำเนินการก่อสร้างองค์พระปฐมเจดีย์องค์ใหญ่ ท่านเจ้าพระยาเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีได้สร้างวัดขึ้นในเนื้อที่ดินของท่านแล้วมอบให้เป็นสมบัติของคุณหญิงหนู ซึ่งเป็นภริยาของท่านดูแล คุณหญิงหนูดูแลเรื่อยมาจนสิ้นบุญ เมื่อคุณหญิงหนูสิ้นบุญแล้ว ก็มีหม่อมเจ้าหญิงจงกลณีเป็นผู้ดูแลวัดนี้เรื่อยมา จนท่านสิ้นบุญ เมื่อหม่อมเจ้าหญิงจงกลณีสิ้นบุญแล้วก็ขาดการติดต่อกันจากนั้นเป็นต้นมา และวัดนี้ก็ตกอยู่ในการดูแลของชาวบ้านในละแวกนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

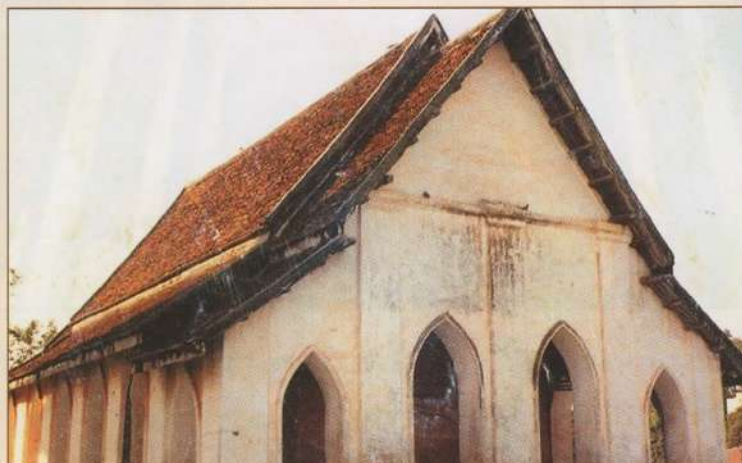

วัดใหม่ปิ่นเกลียว มีเนื้อที่ทั้งหมด ๙๔ ไร่ แบ่งเป็นที่ตั้งวัด ๔๕ ไร่ ๒ งาน ได้อนุญาตให้ทางราชการใช้ส่วนหนึ่งเป็นสถานศึกษา คือ กรมการฝึกหัดครู (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม) จำนวน ๔๘ ไร่ ๒ งาน ตั้งอยู่ในที่ธรณีสงฆ์ และให้กรมสามัญศึกษาสร้างโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยม จำนวน ๑๒ ไร่ ๒ งาน ๘๙ ตารางวา ตั้งอยู่ในที่วัด

อาณาเขต วัดใหม่ปิ่นเกลียว มีเนื้อที่ ๙๔ ไร่ ตามหนังสือโฉนดที่ดินเลขที่ ๑๔๕ มีอาณาเขตดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	จรดที่มีการครอบครอง (คลองเจดีย์บูชา)
ทิศใต้	จรดที่มีการครอบครองเลขที่ ๘
ทิศตะวันออก	จรดที่มีการครอบครองเลขที่ ๔๔
ทิศตะวันตก	จรดถนนนครปฐม - สุพรรณบุรี (มาลัยแมน)

อาคารเสนาสนะต่างๆ ของวัดใหม่ปิ่นเกลียว ประกอบด้วย

๑. อุโบสถ (หลังเก่า) กว้าง ๑๓.๖๐ เมตร ยาว ๒๑.๖๐ เมตร สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐

๒. อุโบสถ (หลังใหม่) กว้าง ๑๖.๓๐ เมตร ยาว ๓๓ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕
๓. ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๒๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ และต่อเติมขึ้นมาใหม่ รวมทั้งหลังเก่าและหลังใหม่ กว้าง ๓๗ เมตร ยาว ๓๘ เมตร
๔. ฉาปนสถาน (เมรุและศาลาบำเพ็ญกุศลประจำเมรุ และสุสาน) กว้าง ๑๕.๖๐ เมตร ยาว ๓๓.๒๐ เมตร

ปูชนียวัตถุของวัด

๑. พระประธานประจำอุโบสถหลังใหม่ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปางมารวิชัยเป็นพระพุทธรูปชินราชจำลอง สร้างด้วยโลหะหล่อ มีขนาดสูง ๘ ศอก หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๙ นิ้ว สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕

๒. พระพุทธรูปนิมิตมงคล ปางสุโขทัย จำนวน ๑ องค์ สร้างด้วยปูนปั้นขนาดหน้าตัก ๔๙ นิ้ว

๓. รูปหล่อเหมือนหลวงปู่พูน เกสโร อดีตเจ้าอาวาส หล่อด้วยโลหะ หน้าตักกว้าง ๒๕ นิ้ว
สร้างไว้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑

๔. หลวงพ่อมงคลนิมิต

รายนามอดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่ปิ่นเกลียว

๑. หลวงปู่ภาค ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๒. หลวงปู่หุ่น ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๓. หลวงปู่เชียว ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๔. หลวงปู่แคล้ว ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๕. หลวงปู่ไพร ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๖. หลวงปู่มั่น ได้รับแต่งตั้งเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อได้รับการแต่งตั้ง
เป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ แล้วก็ได้รวบรวมจัดทำโฉนดที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์การ
ปกครองโดยถูกต้องตามกฎหมายและได้จัดสร้างเสนาสนะภายในวัด
๗. หลวงปู่แมว ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เป็นเจ้าอาวาส
“ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน”
๘. หลวงปู่พูน เกสโร ได้รับการแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส เมื่อวันที่
๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ – พ.ศ. ๒๕๐๙

ตอนที่ ๓ ตามหาของดี (พระ)

หลวงพ่อนิรมิตมงคล

“หลวงพ่อนิรมิตมงคล หรือ พระพุทธรูปนิรมิตมงคล” เป็นพระพุทธรูปปางสุโขทัย สร้างด้วยปูนปั้นขนาดหน้าตัก ๔๙ นิ้ว สำหรับประวัติของหลวงพ่อนิรมิตมงคล นั้นเล่ากันว่า พระครูปรากฏการลักขณบาล หรือหลวงพ่อดมพงษ์ เจ้าอาวาส วัดใหม่ปิ่นเกลียว ได้อัญเชิญเศียรพระ ซึ่งถูกทิ้งร้างไว้มาจาก อำเภอสันติสุข จังหวัดชัยนาท ในระหว่างที่นำกลับมาที่หลวงพ่อนิรมิตมงคล ได้แสดงปาฏิหาริย์ให้รถที่น้ำมันเครื่องแห้งวิ่งจากจังหวัดชัยนาทมาถึงจังหวัดนครปฐมได้ เมื่อมาถึงวัดใหม่ปิ่นเกลียวได้มานิรมิตบอกหลวงพ่อดมพงษ์ว่าให้ปั้นองค์พระไว้บริเวณที่ตั้งในปัจจุบันแล้วท่านจะอยู่ช่วยดูแลวัด นำความเจริญมาสู่วัดใหม่ปิ่นเกลียว หลวงพ่อดมพงษ์จึงให้ช่างปั้นองค์พระขึ้นและสร้างเป็นศาลาทรงไทยครอบไว้ สำหรับเป็นที่สักการบูชาของประชาชนตำบลนครปฐมและผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใส

หลวงพ่อมงคลนิมิต

“หลวงพ่อมงคลนิมิต” เป็นพระพุทธรูปสร้างขึ้นในสมัยของหลวงปู่พูน เกสโร โดยลูกศิษย์ของหลวงปู่พูน ได้ปั้นขึ้นประดิษฐานไว้ใต้ต้นโพธิ์ ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณโดยรอบวัดใหม่ปิ่นเกลียว มีการตัดถนนและล้างป่าช้าเก่า ทั้งต้นโพธิ์ก็ตายลง ชาวบ้านจึงร่วมมือร่วมใจกันสร้างเป็นศาลาครอบไว้

หลวงปู่พูน วัดใหม่ปิ่นเกลียว

หลวงพ่พูน เกสโร มีชื่อสกุลเดิมว่า ดวงเดช เป็นชาวบ้านปิ่นเกลียว (ปัจจุบันคือตำบลนครปฐม) อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม บิดาชื่อ นายเดช มารดาชื่อ นางเปี่ยม มีอาชีพทำไร่ทำนา เกิดเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๑ ตรงกับวันจันทร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ซึ่งเป็นปีที่เสด็จขึ้นครองราชของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ท่านได้ทำการบรรพชาอุปสมบท ณ พัทธสีมา วัดใหม่-ปิ่นเกลียว เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๙

พระครูธรรมสุนทร (หลวงพ่จันทร์) วัดบ้านยาง เป็นพระอุปัชฌาย์
พระอธิการเขียว วัดใหม่ปิ่นเกลียว เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระครูอุตรการบดี (หลวงพ่สุข) วัดห้วยจรเข้ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้วได้จำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่ปิ่นเกลียว

พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ย้ายไปอยู่วัดปลักไม้ลาย ได้ช่วยดำเนินการก่อสร้างวัดปลักไม้ลาย จนเป็นผลสำเร็จ

พ.ศ. ๒๔๔๕ ย้ายไปจำพรรษาที่วัดลำลูกบัว

พ.ศ. ๒๔๔๖ ย้ายไปจำพรรษา ณ วัดวังตะกั่ว

หลวงพ่พูน เกสโร ได้รับแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดใหม่ปิ่นเกลียว เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ขณะนั้นท่านมีอายุ ๓๗ ปี

ท่านได้ศึกษาวิชา การสร้างวัดถ่มลงดินขุดจากดินขุดจากท่านอาจารย์จันทร์ วัดบ้านยาง และศึกษาดำรงการทำพระปิดตาจากหลวงปู่ผาด **วัดห้วยจรเข้** ซึ่งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ ตอนที่ท่านอุปสมบทอีก ด้วย มูลเหตุจากการจัดสร้างพระสังกัจจายน์ของท่านมากจากชาวบ้านที่เคารพนับถือท่าน ได้มาขอให้ท่านจัดสร้างพระเครื่องเพื่อบูชาใช้ติดตัว โดยให้แนวทางว่า "ต้องการพระที่มีไว้แล้วบังเกิดสิริมงคล หยั่งเห็น หยั่งรัก ชายเห็นชายชมทำให้คำชายดี มีโชคลาภลอยมาแบบไม่คาดฝัน ถูกหวยรวยเบอร์จ้ารวย แบบที่ไม่ต้องออกแรงมาก แต่ไม่ใช่แบบว่านั่งรอนอนรอให้เงินมาหา" ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบแทน ญาติโยมที่มาทำนุบำรุงศาสนาหลวงพ่พูนจึงได้จัดสร้างพระสังกัจจายน์ขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยสร้างขึ้นหลายเนื้อเช่น เนื้อดินขุด เนื้อผงพุทธคุณ เนื้อผงใบลาน เนื้อดินฯ สำหรับพระสังกัจจายน์ที่ท่านสร้างจะมีลักษณะแบบพระสังกัจจายน์องค์พระอ้วนกลมใบหน้ายิ้มละมัยน่ารักประทับอยู่บนอาสนะเดี่ยวๆ ด้านหลังมีทั้งแบบเรียบและแบบประทับยันต์เทชะว มีขนาดตั้งแต่ปลายนิ้วก้อยจนถึงนิ้วหัวแม่มือ การตัดปีก และกรอบพิมพ์ไม่แน่นอน พุทธคุณนั้นเชื่อนมนกินได้สบายๆ ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชาวบ้านที่เรียกร้องให้ท่านจัดสร้างทุกประการ ไม่อย่างนั้นท่านคงจะไม่สร้างให้เสียชื่อท่านและเป็นพระเกจิที่คนทั่วไปนับถือมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

หลวงพ่พูน เกสโร ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ยุคเดียวกับ หลวงพ่อแช่ม วัดตาก้อง ขนาดหลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม ยังให้ความเคารพนับถือท่านเลยครั้น และท่านยังเป็นอาจารย์ของหลวงพ่อไธว วัดปริตารามอีกด้วย หลวงพ่พูนท่านเป็นอดีต เกจิอาจารย์ขมังเวทย์ ที่หนึ่งเหนียวคงกระพันชาตรียิ่งนักขนาดใช้ฝ่ามือผ่าไม้รวกได้ หลวงพ่พูน เกสโร มรณภาพด้วยโรคชราเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ อายุได้ ๙๙ ปี ๖ เดือน ๒๔ วัน พรรษาที่ ๕๑

พระครูปรากการลักษาภิบาล (หลวงพ่สมพงษ์)

พระครูปรากการลักษาภิบาล (หลวงพ่สมพงษ์) เกิดวันเสาร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๓๙ ณ บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๒ ตำบลหันคา อำเภอยะนาค จังหวัดชัยนาท สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย นามบิดา นายบัว พวงสุข สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย ศาสนาพุทธ อาชีพทำนา นามมารดา นางกลุ่ม พวงสุข สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย ศาสนาพุทธ อาชีพทำนา

บรรพชาอุปสมบท

อุปสมบทที่ วัดท่ากฤษณา อำเภอยะนาค จังหวัดชัยนาท เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙

พระอุปัชฌาย์ พระครูสรชัยวิชิต (ร้อย) วัดท่ากฤษณา อำเภอยะนาค จังหวัดชัยนาท

พระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการสำราญ (พระครูอุดมสารกิจ) วัดปากน้ำ อำเภอยะนาค จังหวัดสุพรรณบุรี

พระอนุสาวนาจารย์ พระปลัดประไพ วัดท่ากฤษณา อำเภอยะนาค จังหวัดชัยนาท

การศึกษา

การศึกษาสามัญสำเร็จชั้นสูงสุด ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๙๔ จากโรงเรียน วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ตำบลดอนกะเฒ่า อำเภอยะนาค จังหวัดชัยนาท

วุฒิปริญญา ศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สถาบันราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม

การศึกษาพระปริยัติธรรม

พ.ศ. ๒๕๐๒	สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดพระงาม
พ.ศ. ๒๕๐๓	สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ฯ ตำแหน่งหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๑๐	ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดใหม่ปิ่นเกลียว
พ.ศ. ๒๕๑๔	ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๒	ดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๓	ดำรงตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๔	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอนันทบุรี พระครูปรากฏการลักขณวิมล
พ.ศ. ๒๕๒๘	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอนันทบุรี พระราชทินนามเดิม
พ.ศ. ๒๕๓๖	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอนันทบุรีพิเศษพระราชทินนามเดิม

หน้าที่การงาน

ด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๐	ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดใหม่ปิ่นเกลียว ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์
พ.ศ. ๒๕๑๒	ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๑๓	ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๑๔	ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๒	ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๓	ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม

ด้านการเผยแผ่

ด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ พระครูปรากฏการลักขณวิมลได้ถือเอาเป็นภาระสำคัญอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนมาโดยตลอด จนเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนจำนวนมากได้รับการแต่งตั้งเป็นพระธรรมทูตในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตประจำอำเภอกำแพงแสนในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นวิทยากรอบรมจริยธรรมตามสถานศึกษา อบรมลูกเสือระดับผู้บริหารสถานศึกษา

จัดอบรมธรรมถวายเป็นความรู้แก่พระสงฆ์สามเณร พระภิกษุสามเณร จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีศีลธรรม และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระครูปราการลัทธิบาล ได้เล็งเห็นความสำคัญ ได้จัดทุนมูลนิธิเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ให้ได้ศึกษาพระธรรมวินัย ทั้งปริยัติธรรมและบาลี นอกจากนี้ยังจัดทุนการศึกษา แก่นักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจนตามความสถานศึกษาต่างๆ เป็นประจำทุกปีและให้การอุปถัมภ์แก่สถานศึกษาด้วยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาให้แก่สถานศึกษาต่างๆ และเป็นกรรมการอุปถัมภ์โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา โรงเรียนบ้านนาสร้าง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ด้านการสงเคราะห์

พระครูปราการลัทธิบาล ได้ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐมจัดหาข้าวสารอาหารแห้ง เครื่องนุ่งห่ม ไปให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบอุทกภัย วาตภัย ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ได้รับความเดือดร้อน

ด้านการพัฒนา

พระครูปราการลัทธิบาล เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้วก็ได้ทำการพัฒนาวัดให้เจริญยิ่งขึ้นโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน

ชูชก

“พ่อปู่ชูชก” เป็นรูปปั้นชูชก ซึ่งพระครูปราการลัทธิบาล นำมาจากอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยก่อนนำมาหลวงพ่อดีฝันไปว่าพ่อปู่ชูชกบอกให้นำไปอยู่ด้วยแล้วจะช่วยเรียกทรัพย์มาพัฒนาวัด หลวงพ่อดีฝันจึงอัญเชิญพ่อปู่ชูชกมาไว้ยังวัดใหม่ปิ่นเกลียว และมีประชาชนมาบนแล้วได้ตามที่ประสงค์ ทำให้เกิดความเคารพเลื่อมใส และเลื่องลือกันไป หลวงพ่อดีฝันจึงสร้างเป็นวัตถุมงคลขึ้นให้ประชาชนได้เข้าไปสักการะ

ชูชกนั้นบางคนเห็นว่าเป็นคนน่ารังเกียจ เป็นขอทาน แต่ในความเป็นจริงแล้วจะเห็นได้ว่าชูชกนั้นเป็นคนที่มีความเพียรพยายาม และมักประสบผลสำเร็จในทุกเรื่องที่ต้องการ ทั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงทำนายไว้ว่าชูชกนั้นจะได้เกิดมาเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อๆ ไป ดังนั้นการนับถือชูชกจึงไม่ใช่เรื่องที่ผิดทำนองคลองธรรม

(สถานที่ศักดิ์สิทธิ์)

ศาลแปะกงหมู่ ๔

ศาลเจ้าแปะกง เป็นศาลเจ้าที่ประชาชนตำบลนครปฐมเคารพเลื่อมใส ศรัทธา สืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีเรื่องเล่าเป็นตำนานสืบทอดกันมาว่า เดิมทีบริเวณที่ตั้ง ศาลเจ้าแปะกงนั้นเป็นต้นมะขามใหญ่ ผู้คนเดินทางผ่านไปมาจะมาแวะพัก ครั้งหนึ่งได้มีพ่อค้า เดินทางผ่านมาแวะพักแล้วเกิดล้มป่วยลง ขณะที่นอนรักษาตัวอยู่นั้นเห็นคนแก่รูปร่างเหมือน อาแปะเดินหายเข้าไปในต้นมะขาม จึงได้บอกเล่าว่าขอให้หายจากอาการเจ็บป่วยแล้วจะสร้าง ศาลให้ พ่อค้าคนนั้นก็หายจากอาการเจ็บป่วยจึงได้สร้างศาลเป็นศาลไม้เล็กๆ ให้ เมื่อคนผ่านไปมาเห็นมีศาลก็พากันแวะไหว้ขอพร เมื่อสำเร็จสมประสงค์ก็พากันปรับปรุงศาลเจ้าจากศาล ไม้เล็ก ๆ ก็ปรับปรุงทำให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๔ แปะกงได้มาประทับทรงในร่างทรง ประชาชนตำบลนครปฐมและใกล้เคียงได้พากันเลื่อมใส มาขอให้ช่วยเหลือด้านต่างๆ แปะกงก็ดูแลให้เป็นไปตามความประสงค์ จนมีผู้คนมากมายมาสักการะเป็นลูกศิษย์ลูกหา

ศาลแปะกงหมู่ ๒

ศาลแปะกงหมู่ ๒ เป็นศาลที่ตั้งขึ้นโดยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนหมู่ที่ ๒ เนื่องจากประชาชนมีศรัทธาต่อแปะกง ซึ่งเดิมที่มีศาลอยู่เฉพาะหมู่ที่ ๔ แต่ประชาชนไม่สะดวกในการไปสักการะและบางกลุ่มไม่พอใจการทำงานของคณะกรรมการศาลแปะกงหมู่ที่ ๔ จึงได้สร้างศาลแปะกงขึ้นใหม่ในหมู่ที่ ๒

ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน

ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ ๕ ตำบลนครปฐม ประชาชนนิยมเรียกว่า “ศาลพ่อไก่” มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่าแต่เดิมนั้นเป็นจอมพลวกอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ริมทางเกวียน แต่ด้วยมีปาฏิหาริย์เกิดขึ้นหลายครั้งทำให้ประชาชนพากันเคารพนับถือ และมีการสร้างศาลให้ซึ่งแต่เดิมเป็นศาลไม้ทรงไทย ต่อมาได้มีการตั้งคณะกรรมการศาลและมีการจัดงานประจำปีและมีการปรับปรุงศาลเรื่อยมาจนในปัจจุบันเป็นศาลปูนที่มีความมั่นคงแข็งแรง สำหรับชื่อศาลพ่อไก่ที่ประชาชนนิยมเรียกกันนั้น เนื่องมาจากประชาชนนิยมบนด้วยไก่ เมื่อบรรลุลสมประสงค์แล้วก็นำไก่มาถวายแต่เดิมเป็นไก่จริง ต่อมาทางคณะกรรมการขออนุญาตพ่อขุนด่านให้ใช้ไก่ปูนปั้นแทน เนื่องจากเพื่อความสะดวกและไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนที่อยู่ในระแวกใกล้เคียง

ศาลพ่อหมอ

ศาลพ่อหมอ เดิมเป็นศาลเล็กๆ อยู่ริมทางเกวียน เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน ตำบลนครปฐมและประชาชนที่ผ่านไปมา ต่อมาได้มีการบูรณะขึ้นใหม่ สำหรับชื่อศาลพ่อหมอนั้น เรียกขานกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่ทราบที่มาชัดเจน ปัจจุบันมีการตั้งคณะกรรมการศาลดูแล จัดงานประจำปีเป็นประจำ

ศาลพ่อขุน

ศาลพ่อขุน เดิมเป็นจอมปลวกที่อยู่ตรงบริเวณริมทางเกวียน เมื่อถนนตัดผ่าน ประชาชนที่สัญจรไปมาก็ให้ความเคารพ บางคนผ่านมาบอกกล่าวขอในสิ่งที่ต้องการ เมื่อสมหวังแล้วก็นำมาแก้บน ซึ่งส่วนมากจะบนกันด้วยปลัดขลิบ ต่อมาได้มีการสร้างศาลให้ถาวรดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

(ประเพณี)

ประเพณีสงกรานต์

“ประเพณีสงกรานต์” “ประเพณีสงกรานต์” เป็นประเพณีดั้งเดิมของคนตำบลนครปฐม แต่เดิมนั้นเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพุทธศาสนา โดยจะมีการทำบุญที่วัดใหม่ปิ่นเกลียว ประชาชนจะมาร่วมกิจกรรมต่างๆ กันอย่างพร้อมเพรียง อาทิ การทำบุญตักบาตรเนื่องในวันตรุษสงกรานต์ การขนทรายเข้าวัด และการละเล่นต่าง ๆ อาทิ ลูกช่วง มอญซ่อนผ้า ทำให้เกิดความสนุกสนาน บางปีมีการรวมตัวกันของชาวบ้านตำบลนมจีนอีกด้วย

ตามคติความเชื่อเดิม สงกรานต์ เป็นคำสันสกฤต หมายถึง "การเคลื่อนย้าย" ซึ่งเป็นการอุปมาถึงการเคลื่อนย้ายของการประทับในจักรราศี คือ การเคลื่อนขึ้นปีใหม่ในความเชื่อของไทยและบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สงกรานต์ สืบทอดมาแต่โบราณคู่กับตรุษ จึงเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึง ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เดิมวันที่จัดเทศกาลกำหนดโดยการคำนวณทางดาราศาสตร์ แต่ปัจจุบันระบุแน่นอนว่า ๑๓ ถึง ๑๕ เมษายน

พิธีสงกรานต์เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อไป เดิมใช้น้ำเป็นตัวแทน แก้วกันกับความหมายของฤดูร้อน รดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื้น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ สังคมไทยสมัยใหม่ นับวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว ในพิธีเดิมมีการสงฆ์น้ำพระที่นำสิริมงคล เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุข

เทศกาลสงกรานต์ตำบลนครปฐม ในปัจจุบันทางวัดใหม่ปิ่นเกลียวร่วมกับเทศบาลเมือง นครปฐม ผู้นำชุมชน ประชาชน จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจะมีการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน ๕ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๑๓-๑๗ เมษายน โดยในวันที่ ๑๓ นั้นจะมีการบังสุกุลอัฐิผู้ล่วงลับไปแล้ว มีการแห่พระพุทธรูปปางสมาธิจำลอง แห่ทางสงกรานต์ กิจกรรมสงฆ์น้ำพระและกิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุตำบลนครปฐม รวมถึงกิจกรรมรื่นเริงต่างๆ เพื่อสืบทอดประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

ประเพณีแห่เทียน

“ประเพณีแห่เทียน” เป็นประเพณีดั้งเดิมของคนตำบลนครปฐม เพื่อสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามและสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากสมัยก่อนพระภิกษุสงฆ์ไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านจึงหล่อเทียนต้นใหญ่ขึ้น เพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์จุดให้แสงสว่างในการปฏิบัติกิจวัตรต่างๆ เป็นพุทธบูชาตลอดเวลา ๓ เดือน การนำเทียนไปถวายชาวบ้านมักจัดขบวนแห่กันอย่างเอิกเกริกสนุกสนานและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี

ปัจจุบันกิจกรรมแห่เทียนพรรษา เป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างเทศบาลเมืองนครปฐม และสถานศึกษาในเขตตำบลนครปฐม อาทิ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสร้าง โรงเรียนบ้านนาสร้าง โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ร่วมกับประชาชนตำบลนครปฐม ทั้งนี้เพื่อร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและสืบทอดพระพุทธศาสนา

ประเพณีลอยกระทง

วันลอยกระทง เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาวไทย ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตามปฏิทินจันทรคติไทย มักจะตกอยู่ในราวเดือนพฤศจิกายน ตามปฏิทินสุริยคติ บางปีเทศกาลลอยกระทงก็จะมาตรงกับเดือนตุลาคมด้วย ประเพณีลอยกระทงนี้กำหนดขึ้น เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคา บางหลักฐานเชื่อว่า เป็นการบูชารอยพระพุทธบาทที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมทามหานที และบางหลักฐานก็ว่าเป็นการบูชาพระอุปคุตอรหันต์หรือพระมหาสาวก สำหรับ ประเทศไทยประเพณีลอยกระทงได้กำหนดจัดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง หรือ แหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจแตกต่างกันไป โดยเชื่อว่าเป็นการลอยเคราะห์ ทั้งบูชา และขอขมาพระแม่คงคา

ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีโบราณของอินเดียที่ประเทศไทยรับเข้ามาปฏิบัติ ตั้งสมัยสุโขทัย โดยนางนพมาศ หรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ เป็นผู้ประดิษฐ์กระทงขึ้นครั้งแรก โดยแต่เดิมเรียกว่าพิธีจองเปรียง

สำหรับตำบลนครปฐมได้จัดกิจกรรมประเพณี
ลอยกระทงขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒
โดยความร่วมมือของเทศบาลเมืองนครปฐม ร่วมกับวัด
ใหม่ปิ่นเกลียว สถาบันการศึกษาในเขตตำบลนครปฐม
ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลนครปฐม ทั้งนี้เพื่อสืบสาน
วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและใช้เป็นเวทีในการ

แสดงความสามารถของเด็ก เยาวชนและประชาชน โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย การประกวดนางนพมาศ
การประกวดประดิษฐ์กระทง การแสดงความสามารถของนักเรียน กิจกรรมลอยกระทง

ประเพณีตรุษจีน

ประชาชนตำบลนครปฐม เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คนจีนอพยพ และคนไทยแท้ อาศัยอยู่ร่วมกัน
อย่างมีความสุข ซึ่งส่งผลต่อการผสมผสานประเพณีจีนและประเพณีไทย ทำให้เกิดประเพณีไหว้เจ้า
และไหว้บรรพบุรุษ ในวันตรุษจีนและสารทจีน ซึ่งเป็นประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน

ตำนานวันตรุษจีน

วันตรุษจีนเป็นวันสำคัญของจีนที่มีมาแต่โบราณที่เรียกว่า “กั๋วชุนเจี๋ย” หรือ “กั๋วอเหินยิ่น”
เล่ากันว่าในสมัยโบราณ ในป่าทึบแห่งหนึ่ง มีสัตว์ป่าที่ดุร้ายและน่ากลัวมากตัวหนึ่ง เรียกว่า “เหินยิ่น”
มันออกอาละวาดกินคนเป็นประจำ พระเจ้าจึงลงโทษมัน อนุญาตให้มันลงมาจากเขาได้เพียงหนึ่ง
ครั้งใน ๓๖๕ วัน ดังนั้น เมื่อฤดูหนาวใกล้จะผ่านไป ฤดูใบไม้ผลิเวียนมาใกล้ เหินยิ่น ก็จะออกมา

ทำร้ายผู้คน เพื่อป้องกันการมาของ เหินยิ่น ทุก ๆ ครั้วเรือนจึง
ต่างสะสมเสบียงอาหาร และกับข้าวจำนวนหนึ่งไว้ในบ้าน เมื่อถึง
ตอนค่ำของวันที่ ๓๐ เดือน ๑๒ ก็จะปิดประตูและหน้าต่างเอาไว้
ไม่หลับไม่นอนตลอดคืน เพื่อต่อสู้กับ เหินยิ่น จนกระทั่งถึงรุ่งเช้า
ก็จะเป็นวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑ เมื่อ เหินยิ่น กลับไปแล้ว ทุก ๆ
ครั้วเรือนก็จะเปิดประตูออกมาแสดงความยินดีต่อกัน ที่โชคดี

ไม่ได้ถูก เหินยิ่น ทำร้าย ต่อมาพบว่า เหินยิ่น มีจุดอ่อนว่ามีอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อ เหินยิ่น มาถึง
หมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีเด็กกลุ่มหนึ่งกำลังหัดเดินเล่นกัน เมื่อ เหินยิ่น ได้ยินเสียงแล้วดังเปรี้ยงปร้าง
ก็เลยตกใจแผ่นหนีไป เมื่อ เหินยิ่น ไปถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง เห็นมีชุดเสื้อผ้าสีแดงตากอยู่หน้าบ้าน
ของครอบครัวหนึ่ง สีแดงฉูดฉาดนั้น ทำให้ เหินยิ่น ตกใจและแผ่นหนีไปอีก เมื่อ เหินยิ่น มาถึง
หมู่บ้านแห่งที่สาม ปรากฏว่าไปพบเห็นกองเพลิงกองหนึ่งบนถนน แสงเพลิงที่เจิดจ้าทำให้ เหินยิ่น
ต้องแผ่นหนีไปอีก ตั้งแต่นั้นมา ผู้คนต่างรู้ว่า แม้ว่า เหินยิ่น จะดุร้ายแต่มันก็กลัวสีแดง เสียงดัง
และไฟ ทำให้ผู้คนสามารถคิดหาวิธีกำจัด เหินยิ่น ได้โดยไม่ยากนัก

เมื่อวันสงท่ายตรุษจีนเวียนมาอีกครั้งหนึ่ง ทุก ๆ ครั้วเรือนจึงต่างนำกระดาษสีแดงมาติดไว้บนประตูหน้าบ้าน แขนงโคมไฟสีแดง พร้อมกับจุดประทัดและตีฆ้องร้องกลองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเหนียนมาถึงในตอนเย็น เห็นทุก ๆ ครั้วเรือนมีแสงไฟสว่างไสว มีเสียงประทัดดังสนั่นจึงตกใจเผ่นหนีกลับเข้าป่าไป และไม่กล้าออกมาอาละวาดอีก ทุก ๆ คนจึงผ่านพ้นคืนแห่งอันตรายไปอย่างปลอดภัย เมื่อฟ้าสว่างแล้ว ผู้คนจึงออกมาจากบ้าน กล่าวคำอวยพรซึ่งกันและกันอย่างมีความสุข พร้อมกับการนำอาหารออกมารับประทานร่วมกันอย่างสนุกสนาน ต่อมา วันดังกล่าว จึงกลายมาเป็นวันเฉลิมฉลองที่มีแต่ความสุขที่เรียกกันว่า “ตรุษจีน”

ประเพณีเสี้ยเซ่ง

(ขอบคุณเทพเจ้า/งานประจำปีศาลเจ้าแปะกง)

รูปแบบของกิจกรรมเป็นการจัดพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าเพื่อขอบคุณที่ได้ลงมาดูแลประชาชน ให้อยู่เย็น เป็นสุข ซึ่งในงานจะมีพิธีไหว้เทพเจ้า มีการประทับทรงของเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ มีการแสดงอิทธิฤทธิ์และมีพิธีกวนยา มีพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าด้วยผลไม้ ๕ อย่าง มีการแสดงการละเล่นรื่นเริงต่าง ๆ

ศาลเจ้าแปะกง เป็นศาลเจ้าที่ประชาชนตำบลนครปฐมเคารพเลื่อมใสศรัทธา สืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีเรื่องเล่าเป็นตำนานสืบต่อกันมาว่า เดิมทีบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าแปะกงนั้นเป็นต้นมะขามใหญ่ ผู้คนเดินทางผ่านไปมาจะมาแวะพัก ครั้งหนึ่งได้มีพ่อค้าเดินทางผ่านมาแวะพักแล้วเกิดล้มป่วยลง ขณะที่นอนรักษาตัวอยู่นั้นเห็นคนแก่รูปร่างเหมือนอาแป๊ะเดินหายเข้าไปในต้นมะขาม จึงได้บอกเล่าว่าขอให้หายจากอาการเจ็บป่วยแล้วจะสร้างศาลให้ พ่อค้าคนนั้นก็หายจากอาการเจ็บป่วยจึงได้สร้างศาลเป็นศาลไม้เล็ก ๆ ให้ เมื่อคนผ่านไปมาเห็นมีศาลก็พากันแวะไหว้ขอพร เมื่อสำเร็จสมประสงค์ก็พากันปรับปรุงศาลเจ้าจากศาลไม้เล็ก ๆ ก็ปรับปรุงทำให้ดียิ่งขึ้น และเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๔ แป๊ะกงได้มาประทับทรงในร่างทรง ประชาชนตำบลนครปฐมและใกล้เคียงได้พากันเลื่อมใส มาขอให้ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แป๊ะกงก็ดูแลให้เป็นไปตามความประสงค์ จนมีผู้คนมากมายมาสมัครเป็นลูกศิษย์ลูกหา และได้จัดงานประเพณี “เสี้ยเซ่ง” ขึ้น โดยในงานมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น จั้ว หนั่ง ละคร นอกจากนั้นยังมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ของแป๊ะกงและเทพเจ้าที่มาประทับร่างทรง มีพิธีกวนยาสมุนไพรแจกจ่ายให้แก่ ลูกศิษย์และผู้เข้าร่วมพิธี

การเข้าร่วมพิธีนั้นร่างทรงต้องเป็นผู้บริสุทธิ์คือถือศีล กินเจ อย่างน้อย ๑๕ วัน สำหรับผู้เข้าร่วมพิธีต้องถือศีล กินเจก่อนอย่างน้อย ๑๐ วัน เมื่อถึงวันงานประชาชนที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาจะนำผลไม้ ดอกไม้ ธูป เทียน ไปไหว้เทพเจ้าเพื่อขอพร

ประเพณีกินเจ

เทศกาลเจ เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว โดยเชื่อกันว่าเป็นการสักการะพระพุทธรูปเจ้าในอดีต ๗ พระองค์ และพระมหาโพธิสัตว์อีก ๒ พระองค์ รวมเป็น ๙ พระองค์ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า ดาวนพเคราะห์ทั้ง ๙ ในพิธีกรรมนี้ สาธุชนจึงงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต หันมาบำเพ็ญศีล โดยการตั้งปณิธานในการกินเจ งดเว้นอาหารคาว เพื่อเป็นการสมาทานศีล ๒ ประการ คือ

๑. เว้นจากการเอาชีวิตของสัตว์มาบำรุงชีวิตของตน
๒. เว้นจากการเอาชีวิตของสัตว์มาเพิ่มเลือดของตน
๓. เว้นจากการเอาชีวิตของสัตว์มาเพิ่มเนื้อของตน

สำหรับเมืองไทยความเชื่อเรื่องการกินเจ เป็นไปในแนวทางของการละเว้นการเอาชีวิตของสัตว์ เพื่อเป็นสักการบูชาแก่ พระพุทธรูปเจ้า และมหาโพธิสัตว์กวนอิม อาจเนื่องจากการแพร่หลาย ของการละเว้นการกินเนื้อวัว ในกลุ่มคนที่นับถือ "เจ้าแม่กวนอิม" การกินเจ จึงเป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมเพื่อสักการะ

ข้อปฏิบัติของเทศกาลกินเจ ได้แก่

- งดเว้นเนื้อสัตว์ หรือทำอันตรายต่อสัตว์
- งด นม เนย หรือน้ำมันที่มาจากสัตว์
- งดอาหารรสจัด หมายถึง อาหารรสเผ็ดมาก เค็มมาก หวานมาก เปรี้ยวมาก
- งดผักกลิ่นฉุน ๕ ชนิด คือ กระเทียม หัวหอม หลักเกียว กุยช่าย ใบยาสูบ รวมทั้งเครื่องเทศที่มีกลิ่นฉุน
- รักษาศีล ๕
- รักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ รักษาอารมณ์ให้คงที่
- ทำบุญ ทำทาน บางคนที่เคร่งอาจนุ่งขาว ห่มขาว

สำหรับตำบลนครปฐมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน นิยมกินเจในเทศกาลกินเจ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ถึง ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ โดยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประเพณีของท้องถิ่น

(การละเล่น)

มอญซ่อนผ้า

มอญซ่อนผ้า เป็นการเล่นแต่เดิมที่มีเล่นกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านจะมาร่วมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดใหม่ปิ่นเกลียว การละเล่นมอญซ่อนผ้าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่นิยมทั้งในวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวอุปกรณ์การเล่นก็สามารถหาได้ง่าย ผ้าขาวม้าผืนใหญ่ให้เป็นปมใหญ่ ๆ เรียกว่า ผ้าดีหรือลูกตุ้ม จำนวนของลูกตุ้ม จะมี ๑ ใน ๓ ของจำนวนผู้เล่น หรือแล้วแต่จะตกลงกัน การเล่นให้ผู้เล่นนั่งเป็นวงกลม โดยผู้เล่นที่นั่งอยู่ในวงต้องนั่งอยู่เฉย ๆ จะหันหน้าไปมองผู้ที่ถือผ้าอยู่นอกวงไม่ได้ หรือจะบอกผู้หนึ่งผู้ใดที่ถูกซ่อนผ้าไม่ได้ ผู้เล่นที่ถือผ้าอยู่นอกวงนั้นเดินรอบวงแล้วให้หาที่ซ่อนลูกตุ้มโดยซ่อนไว้ที่ข้างลำตัวของผู้เล่นที่นั่งอยู่แล้วเดินวนไปเรื่อย ๆ จนมาถึงตัวผู้ที่ถูกซ่อนลูกตุ้มเอาไว้ให้ตีผู้ที่ถูกซ่อน ๑ ทีด้วยลูกตุ้มแล้ววิ่งหนี หรือถ้าผู้เล่นที่ถูกซ่อนรู้สึกตัวให้วิ่งไล่ผู้เล่นที่นำลูกตุ้มมาวาง แล้วพยายามให้ลูกตุ้มตีผู้เล่นผู้นั้นให้ได้ ผู้เล่นที่นำลูกตุ้มไปซ่อนไว้ก็ต้องวิ่งหนีรอบวงและพยายามวิ่งไปนั่งแทนที่ของผู้ที่ตนนำลูกตุ้มไปซ่อนเอาไว้ให้ได้ ถ้าถูกตีเสียก่อนก็ต้องมาทำหน้าที่เช่นเดิม แต่ถ้าวิ่งหนีไปนั่งทัน ผู้ที่ถูกซ่อนลูกตุ้ม จะต้องทำหน้าที่แทนในการเล่นรอบต่อไป

เพลงประกอบการละเล่น

“มอญซ่อนผ้า ตึกตาอยู่ข้างหลัง ใครเพลอคอยระวัง ใครเพลอคอยระวัง ตึกตาอยู่ข้างหลังระวังจะถูกตี”

รี้รีข้าวสาร

รี้รีข้าวสาร เป็นการเล่นแต่เดิมที่มีเล่นกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านจะมาร่วมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัด นิยมเล่นกันทั้งในวัยเด็กและวัยหนุ่มสาว จะมีผู้เล่น ๒ คนยืนหันหน้าเข้าหากันส่วนผู้เล่นอื่นเกาะแถวต่อ ๆ กันตามลำดับ หัวแถวจะพาลอดใต้ข้อมือพร้อมกับร้องบทร้องประกอบการเล่น เมื่อร้องถึงคำว่า “คอยพานคนข้างหลังไว้” ผู้ที่ประสานมือเป็นขั้วจะลดมือลงกันคนสุดท้ายไว้ซึ่งคนสุดท้ายไว้ซึ่งคนสุดท้ายจะถูกคัดออกไปจากแถว แล้วจึงเริ่มต้นเล่นใหม่ทำเช่นนั้นจนหมดคน

เพลงประกอบการละเล่น

“รี้รีข้าวสาร สองทะนานข้าวเปลือก เด็กน้อยตาเหลือก เลือกท้องโบลาน
คดข้าวใส่จาน คอยพานคนข้างหลังไว้”

(คนดีศรีนครปฐม)

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ข้า บุนนาค)

“เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี นานาไพรัชไมตรีบริรักษ์ ยุติธรรมพิทักษ์ ราชศักดิ์านุกรราชสมบัติ สารพิพัฒน์ประทุมรัตนมูรธาธร พิพิธกุศลจริยาภิยาศรัย อภัยพิริยปรากรมพาหุ” หรือที่เรียกขานกันว่าเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มีนามเดิมว่า ข้า เป็นบุตรของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) และหม่อมรอด เป็นน้องต่างมารดา กับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เกิดเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีระกา จ.ศ. ๑๑๗๕ เวลาเช้า ตรงกับวันที่ ๑ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านมีน้องชายร่วมมารดาเดียวกันอยู่คนหนึ่ง ชื่อ พุก บุนนาค

ตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ได้เริ่มเข้ารับราชการในสมัยรัชกาลที่ ๓ และเจริญรุ่งเรืองในตำแหน่งหน้าที่โดยลำดับ ดังนี้ คือ นายพลพัน มหาดเล็กหุ้มแพร, จมื่นราชามาตย์พลชั้น ๓ ตำแหน่งปลัดกรมพระตำรวจ

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ไปช่วยราชการในตำแหน่งเจ้าพระยาผู้ช่วยในกรมท่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ (คือกระทรวงการต่างประเทศในปัจจุบัน) เจ้าพระยารวิวงศมหา-โกศาธิบดี ตำแหน่งเจ้าพระยาจตุสดมภ์ในกรมท่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (เปลี่ยนราชทินนามใหม่) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็นผู้มีอำนาจสำเร็จราชการในการต่างประเทศและเป็นที่ปรึกษาติดอ่านราชการแผ่นดิน ได้รับพระราชทานศักดิ์นาและเครื่องยศอย่างสมเด็จพระยา

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) กับเจ้าพระยา
ทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ได้ปรึกษาร่วมกัน และมีความเห็นก่อนที่บิดาของท่าน คือ สมเด็จ-
เจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ว่า “ถ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สวรรคต
ราชสมบัติจะต้องได้แก่ สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติเทววงศ์ฯ บ้านเมืองจึง
จะเป็นปกติสุข สืบต่อไป” ดังนั้น อาศัยเหตุดังกล่าวมา เมื่อถึงคราวที่ พระบาทสมเด็จพระนั่ง-
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระประชวร จวนจะเสด็จสวรรคตนั้น ณ วันอังคารที่ ๒๕ มีนาคม
พ.ศ. ๒๓๙๔ ท่านยังเป็นที่จมีนราชามาตย์พลชั้นตรี ได้รับบัญชามอบหมายจากอัครเสนาบดีผู้ใหญ่
มีเจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติเทววงศ์พงศอดิศรภักดีฯ ที่วัดบวรนิเวศวิหาร กราบทูลเชิญให้ทรงรับรอง
การขึ้นครองสิริราชสมบัติเป็นปฐมเหตุ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตแล้ว รุ่งขึ้นวันที่ ๓ เมษายน
พ.ศ. ๒๓๙๔ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน อันมี
เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) ว่าที่สมุหกลาโหมและพระยาราชสุภาวดี ว่าที่สมุหนายก จึงได้
ประชุมพร้อมกันแล้วมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ให้ไปกราบทูลเชิญเสด็จ สมเด็จพระอนุชาธิราช
เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติเทววงศ์ฯ พงศอดิศรภักดีฯ ชัตติยราชกุมาร ซึ่งขณะนั้นยังทรงผนวชอยู่
ณ วัดบวรนิเวศวิหาร กลับมาครองสิริราชสมบัติ สืบราชวงศ์จักรีต่อไปเป็นลำดับที่ ๔ สมเด็จ
เจ้าฟ้ามงกุฎฯ จึงได้ทรงลาผนวช แล้วเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔
ทรงพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้ทำการใหญ่ ๆ ที่เป็นคุณแก่แผ่นดินไว้
มากมายหลายอย่าง ซึ่งจะกล่าวไว้เพียงเฉพาะกรณีกิจบางประการ ซึ่งท่านได้กระทำไว้ใน
จังหวัดนครปฐม ดังนี้คือ

๑. บูรณะปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์

พ.ศ. ๒๓๙๘ เมื่อสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ผู้เป็นแม่กอง
งานปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ได้ถึงแก่พิราลัยแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔ ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ซึ่งขณะนั้น ยังเป็นเจ้าพระยาวรวงศ์) เป็น
แม่กองงานปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์สืบต่อไป เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้ดำเนินการปฏิสังขรณ์
หุ้มพระเจดีย์องค์เดิมที่เป็นรูปบาตรคว่ำยอดปรางค์ เปลี่ยนรูปเป็นพระเจดีย์ใหญ่ มีพุทธบัลลังก์
ฐานสี่เหลี่ยมซ้อนระฆัง มียอดนภศูลพระมหามงกุฎสวมไว้บนยอดพระปฐมเจดีย์ ประดับด้วย
กระเบื้องเคลือบสีส้มดงามมากแวววาว มีขนาดสูง ๓ เส้น ๑ คืบ ๖ นิ้ว หรือ ๖๐ วา ๑ คืบ ๖ นิ้ว
(๑๒๐.๔๕ เมตร) ฐานโดยรอบยาว ๕ เส้น ๑๗ วา ๓ ศอก (๒๓๕.๕๐ เมตร) ในทิศทั้ง ๔ ของ
องค์พระปฐมเจดีย์มีพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ และมีพระระเบียงวิหารคด เชื่อม
ต่อกันทั้ง ๔ วิหาร รอบพระมหาเจดีย์ ภายในวิหารคด ได้จัดจารึกคาถาธรรม เป็นอักษรขอม

โดยใช้ปูนปั้น มีด้านละ ๓๐ ห้อง รวม ๑๒๐ ห้อง รอบนอก มีหอรพั้งรายรอบ ด้านละ ๖ หอ รวม ๒๔ หอ ที่ชั้นล่างลงไป ได้ก่อกำแพงถมดินทำเป็นกะเปาะขึ้นมาทั้ง ๔ ทิศ บนกะเปาะด้านทิศตะวันออก สร้างศาลาโรงธรรม และโรงพระอุโบสถ ตรงที่ตั้งอุโบสถเก่าประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาขาว ปางปฐมเทศนา ซึ่งได้มาจากวัดทุ่งพระเมรุ (วัดร้าง) บนกะเปาะด้านทิศใต้ ได้สร้างจำลองรูปพระปฐมเจดีย์องค์เดิม และสร้างจำลองพระเจดีย์เมืองนครปฐมศรีธรรมราช (เข้าใจว่าจะเป็นรูปแบบในการคิดทำโครงสร้างองค์พระปฐมเจดีย์) บนกะเปาะด้านทิศตะวันตก ได้ปลูกต้นไม้สำคัญที่ปรากฏในพุทธประวัติ เช่น ต้นศรีมหาโพธิ์ ไม้ไทร ไม้เกตุ ไม้หว่า บนกะเปาะด้านทิศเหนือ ได้สร้างโรงคลังสำหรับเก็บสิ่งของและโรงประโคม

ระหว่างกะเปาะทำเป็นภูเขาทั้ง ๔ ทิศ หน้าภูเขาออกมามีรั้วเหล็กล้อมชั้นหนึ่ง แต่การก่อสร้างและการตกแต่ง ยังไม่ทันแล้วเสร็จ หน้ารั้วเหล็กออกมา ทำเป็นฐานชุกชีปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ทั้ง ๔ ทิศ หน้าฐานพระศรีมหาโพธิ์ออกมา ชักกำแพงปีกกา มีหลังคาพอดคนอาศัยได้ บรรจบออกมาทั้ง ๔ ทิศ ที่มุมปีกกามีหอกกลอง หอรพั้ง สลับกันทั้ง ๔ มุมที่บริเวณลานด้านเหนือ ก่อสร้างกุฏิสงฆ์ขึ้นไว้ จำนวน ๒๔ หลัง

๒. ก่อสร้างพระราชวังปฐมนคร

ในการที่ได้ปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อสนองตามกระแสพระบรมราชโองการเป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งนี้ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ยังได้รับสนองพระบรมราชโองการให้เป็นแม่กองงาน และมีกรมขุนราชสีหวิกรม (พระองค์เจ้าชุมสาย ฯ) เป็นนายช่าง ดำเนินการก่อสร้างพระราชวังขึ้นทางด้านทิศตะวันออกขององค์พระปฐมเจดีย์ แห่งหนึ่ง พระราชทานนามว่า **“พระราชวังปฐมนคร”** สำหรับเป็นที่ประทับเวลาเสด็จฯ ออกไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ เหมือนอย่างพระราชวัง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงศรีอยุธยา ทรงสร้างไว้ที่พระพุทธบาทฉะนั้น

พระราชวังปฐมนครนี้ เป็นตึก ๒ ชั้นเป็นที่ประทับหลังใหญ่องค์หนึ่ง หลังเล็กสององค์ มีห้องพระโรง และพลับพลา กับโรงละคร ทั้งด้านหน้าเรือนจันทน์ฝ่ายใน ก่อกำแพงมีเพิงรอบเขตพระราชวัง ข้างภายนอกพระราชวัง มีโรงม้า โรงช้าง และมีตึกที่ประทับสำหรับเจ้านาย และที่พักสำหรับข้าราชการผู้ใหญ่อยู่รายรอบตามฝั่งคลองเจดีย์บุชาอีกหลายหลัง เมื่อการก่อสร้างสำเร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้เสด็จมาประทับพักแรม ทุกครั้งที่เสด็จออกมานมัสการพระปฐมเจดีย์ จนกระทั่งถึงสมัยรัชการที่ ๕ ก่อนที่จะสร้างทางรถไฟมาถึงตำบลพระปฐมเจดีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังได้เสด็จฯ ออกมาประทับพักแรมอีกหลายครั้ง

๓. ชุตคลองเจดีย์บุชา

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้รับสนองพระราชโองการ ให้ทำการชุตคลองสายที่ ๑ ประมาณในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ ตั้งแต่ตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี เข้ามาถึงบริเวณพระราชวังปฐมนคร (สำนักเทศบาลเมืองนครปฐม) และเลยไปจนถึงวัดพระงาม โดยชุตตามแนวบริเวณที่

ได้กำหนดและถากพื้นที่ไว้ก่อนแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๖ มีความยาว ๔๔๘ เส้น กว้าง ๕-๘ วา สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็นเงิน ๘๐๔ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ๓ บาท ๒ สลึง พระราชทานนามว่า “คลองเจดียบุชา”

๔. ขุดคลองมหาสวัสดิ์

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้รับสนองพระราชโองการ ให้ทำการขุดคลองสายที่ ๒ เชื่อมต่อกับคลองเจดียบุชา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ - ๒๔๐๓ โดยเริ่มขุดตั้งแต่วัดชัยพฤกษมาลา ไปจนถึงแม่น้ำเมืองนครชัยศรี (ท่าจีน) มีความยาว ๖๘๔ เส้น กว้าง ๗ วา ลึก ๖ ศอก สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑,๑๐๑ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ขุดทะเลถึงกัน เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓ พระราชทานนามว่า “คลองมหาสวัสดิ์”

๕. สร้างวัดใหม่ปิ่นเกลียว (วัดใหม่มุสิกaram)

วัดใหม่ปิ่นเกลียวตั้งอยู่ริมถนนมาลัยแมน กิโลเมตรที่ ๔ ตรงข้ามกับ สถาบันราชภัฏ นครปฐมเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ในขณะที่ยังเป็นแม่กองงานใหญ่ปฏิสังขรณ์ องค์พระปฐมเจดีย์ได้มีกุศโลบายในพระพุทธศาสนา สร้างขึ้นไว้ให้เป็นอนุสรณ์ สำหรับท่านผู้หญิงหนู ผู้เป็นภรรยาประมาณในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และตั้งชื่อวัดไว้ว่า “วัดใหม่มุสิกaram” แปลว่า วัดของท่านผู้หญิงหนู เพราะคำว่า มุสิกaram แยกศัพท์เป็น มุสิก แปลว่า หนู คำหนึ่ง และอาราม แปลว่า วัด คำหนึ่ง แต่ชาวบ้านทั่วไป ที่รู้จักชื่อหมู่บ้านปิ่นเกลียว มีมากกว่า จึงเรียกชื่อวัดตามหมู่บ้านนั้นว่า วัดใหม่ปิ่นเกลียวและก่อนหน้านั้น ท่านก็ได้สร้างวัดไว้แห่งหนึ่ง ในกรุงเทพฯ ผังธนบุรีให้เป็นอนุสรณ์ สำหรับเจ้าจอมแยม ผู้เป็นภรรยาคนที่หนึ่ง มีชื่อว่า “วัดดอกไม้” ซึ่งต่อมาได้ถวายเป็นพระอารามหลวง และเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดบุบผาราม”

สำหรับวัดใหม่ปิ่นเกลียวนี้ มีถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นไว้ในสมัยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ที่ยังปรากฏอยู่จนถึงสมัยปัจจุบันนี้ คือ เจดีย์ อุโบสถ และวิหาร เท่านั้น อุโบสถ และวิหาร ที่เป็นของเดิมมีขนาด ๑๓.๖๐ x ๒๑.๖๐ เมตร (กว้างxยาว) เท่ากันทั้งสองหลัง มีรูปทรง คล้ายกันกับอาคารศาลาโรงธรรมที่องค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งสร้างขึ้นไว้ในสมัยเดียวกันดังปรากฏ อยู่ในพระราชนิพนธ์ ระยะเวลาเสด็จประพาสไทรโยค พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๓๙ (พ.ศ. ๒๔๒๐) ใจความ ตอนหนึ่งว่า “เมื่อจากพระปฐมเจดีย์สัก ๑๐๐ เส้นเศษถึงวัดใหม่ท่านผู้หญิงหนู อยู่ข้าง ทางขวามือ มีโบสถ์สองหลัง ที่เฉลียงเห็นก่อเป็นโครงสูงๆ ดูเหมือนวัดฝรั่ง ตามทาง ตั้งแต่พระปฐมเจดีย์ ไปทางสัก ๑๓๐ เส้น ๑๔๐ เส้น มีชาวจีนทำไร่ไปตลอดทั้งสองข้างทาง มีไร่ยาบ้าง ไร่แมงลักบ้าง ข้าวโพดบ้าง บางแห่งเป็นไผ่หน่า แต่กล้วยมีมาก ดูเป็นดงไป ทั้งนั้น แล้วยังพบอิฐเก่า ๆ ทิ้งข้างทางบ่อย ๆ”

เฉพาะอาคารอุโบสถเดิม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๘ ส่วน
อาคารวิหารเดิม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ทางวัดได้ดำเนินการรื้อถอนออก แล้วก่อสร้าง
อาคารอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแทนที่ ลักษณะแบบศิลปะทรงไทยประยุกต์ปัจจุบัน มีขนาดกว้าง
๑๖.๓๐ x ๓๓.๐๐ เมตร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๓๘ และประกอบพิธีผูกพัทธสีมาในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐

ชีวิตสมรส

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ได้สมรสกับเจ้าจอมแยม ผู้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ พระราชทานให้เป็นภรรยาแต่ไม่มีบุตร เจ้าจอมแยม เป็นธิดาของ
พระหฤไทย (บุญคง) กับท่านจ้อย ได้สมรสเป็นครั้งที่สองกับ ท่านผู้หญิงหนู แต่ก็ไม่มีบุตร
เช่นเดียวกัน ท่านผู้หญิงหนูเป็นธิดาของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) จางวางเมือง
นครศรีธรรมราช เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ผู้สำเร็จราชการต่างประเทศ ได้ป่วยเป็นโรคฉี่พิการ
และได้ถึงแก่พิราลัย เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๓ เวลาบ่ายโมง ๑ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานน้ำศพ เจ้าพระยา
ทิพากรวงศ์ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๓ เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ และเสด็จพระราชทาน
เพลิงศพ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๓

(ศิลปะการแสดง)

แตรวกแคนประกยูกต์

แตรวก หรือ (Brass Band) คือวงดนตรีรวมเครื่องลมทองเหลืองและเครื่องตีไว้ด้วยกัน อันได้แก่ ทรัมเบ็ต, ทรอมโบน, ยูโฟเนียม, แซกโซโฟน, กลองใหญ่และฉาบ บางครั้ง อาจมีคลาริเน็ต ด้วย งานหลักที่แตรวกจะไปประคิคมเพลงคือ วันขึ้นปีใหม่ของไทย, วันสงกรรนต์, บวชนาค, แห่ขันหมาก และเพลงที่เล่นส่วนใหญ่จะเป็นเพลงแนวลูกทุ่ง เป็นต้น สมัยก่อนได้รับความนิยมสูง แต่ปัจจุบันนี้ความนิยมลดลง จึงมีการดัดแปลง เพิ่มเครื่องดนตรี แคน พิณ กีตาร์ไฟฟ้า เพื่อความสนุกสนาน จึงมีการตั้งชื่อใหม่ว่า “แตรวกแคนประกยูกต์” นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มคนร้องเพลงเข้าไปด้วยทำให้ได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ส่วนใหญ่แล้วจะมีงานเฉพาะหน้าเทศกาล ทำให้หาคนสืบทอดยาก เพราะมีรายได้ไม่แน่นอน

เครื่องดนตรีของแตรวกในปัจจุบัน มี ๑๐ ชนิด ประกอบด้วย แคน, กีตาร์ไฟฟ้า, พิณ, ทรัมเบ็ต, ทรอมโบน, ยูโฟเนียม, แซกโซโฟน, กลองใหญ่และฉาบ

แตรวกแคนประกยูกต์จะบรรเลงเพลงโดยใช้แคนและเครื่องเป่าทองเหลืองเป็นหลัก

ที่มา : บทสัมภาษณ์ นายภานุวัฒน์ รอดผล บ้านเลขที่ ๔๓/๑ หมู่ ๔ ตำบลนครปฐม

(ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

การทำโต๊ะจีน

ในอดีตการรับประทานอาหารของคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนในนครปฐมจะนิยมปิ้งย่างปิ้งย่างในครัวเรือนหรือแบ่งปันในพื้นที่ครัวเรือน ซึ่งมักอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หลังจากเสร็จภารกิจการทำงานในแต่ละวัน คนในครอบครัวก็จะมารับประทานอาหารร่วมกัน โดยตักแบ่งเป็นสำหรับ ครอบครัวที่มีขนาดใหญ่มากก็จะแบ่งเป็นหลายสำหรับ คนในครอบครัวจะนั่งล้อมวงรับประทานอาหารร่วมกัน ทั้งมีการพูดคุยสนทนาเรื่องราวต่างๆ ในด้านการทำงาน ด้านการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุจะใช้เวลานี้ในการสั่งสอนลูกหลาน บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ในอดีต ต่อมาจากการที่มีการนั่งล้อมวงบนพื้น ก็มีการพัฒนาจัดบนโต๊ะ มีเก้าอี้ขึ้นเพื่อความสะดวก นอกจากนั้น เมื่อมีโอกาสพิเศษ เช่น เทศกาล งานบุญต่างๆ ที่มีการเชิญแขกมาร่วมงานจำนวนมากๆ จะมีการรวมตัวกันเพื่อปรุงอาหารเลี้ยงผู้มาร่วมงานโดยผู้ที่มีฝีมือในการปรุงอาหาร ซึ่งแต่เดิมนั้นใช้การเอาแรงกัน คือช่วยกันทำผัดกันไป บ้านไหนมีงานเพื่อนบ้านข้างเคียงที่นับถือชอบพอกัน ก็จะไปช่วยหุงข้าวต้มแกง เตรียมของคาวหวานสำหรับโอกาสต่างๆ ต่อมาเพื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปผู้คนต้องดิ้นรนในการหาเลี้ยงชีพเพิ่มขึ้นจากที่เอาแรงกันก็เป็นการจ้างแรงงาน เพื่อมาทำอาหารในการจัดเลี้ยงต่างๆ จนในปัจจุบันพัฒนามาเป็นการธุรกิจรับเหมาจัดอาหาร สำหรับจัดเลี้ยงในโอกาสต่างๆ

อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากวัฒนธรรมในการรับประทานอาหารของคนจีนที่อาศัยในบ้านเดียวกันเป็นลักษณะที่เรียกว่า “กงสี” ทำให้เกิดวัฒนธรรมการทานอาหารร่วมกันแบบนั่งล้อมโต๊ะพร้อมหน้ากันในหมู่ญาติพี่น้องมักใช้โต๊ะกลมเป็นโต๊ะอาหารแทนที่จะเป็นโต๊ะทรงเหลี่ยมแบบที่นิยมใช้กันในชาติตะวันตก เพราะคนจีนต้องการสอนลูกหลานให้มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่ญาติพี่น้อง และไม่มีเล่ห์เหลี่ยมต่อกัน อาหารที่รับประทานกันบนโต๊ะจีนจะเป็นอาหารที่ปรุงสำเร็จพร้อมรับประทานได้ทันที ตามหลักของเต๋า คือ ความพอดี อาหารทุกอย่างจะต้องคำนึงถึงเรื่องรสชาติและความสมดุล ไม่ว่าจะเป็นเนื้อสัตว์ ผักหรือเครื่องปรุง เครื่องเทศต่างๆ ที่นำมาใช้ การรับประทานอาหารโต๊ะจีนต้องทานกันหลายๆ คนและไม่รีบร้อน เพื่อให้ผู้รับประทานได้ลิ้มรสอาหารและสนทนากัน ซึ่งอาหารที่จะนำมาเสิร์ฟบนโต๊ะจีนก็มักจะเป็นอาหารที่มีความหมายสิริมงคล

ปัจจุบันอาหารบนโต๊ะจีน เจ้าภาพจะเป็นผู้เลือกสรรล่วงหน้าตามโปรแกรมที่ร้านรับโต๊ะจีนเป็นผู้กำหนดไว้ อาหารมีประมาณ ๘-๑๒ อย่างต่อบุค อาหารแต่ละอย่างจะเสิร์ฟโดยพนักงานเสิร์ฟทีละอย่างตามลำดับ บนโต๊ะจีนจะมีแขกนั่ง ๑๐ คน ต่อโต๊ะเพราะแขกจะตักอาหารได้อย่างถนัดมือ บนโต๊ะก็จะถูกจัดเตรียมอุปกรณ์การรับประทานอาหาร เช่น ตะเกียบ ช้อน ถ้วย จานรอง แก้วน้ำและผ้ากันเปื้อนไว้พร้อม

จำนวนอาหารรวมของหวานที่ใช้รับรองแขกจะนิยมจัดอาหารเป็นเลขคู่ ตั้งแต่ ๘ อย่างขึ้นไป แต่จะไม่นิยมจัดอาหารเป็นจำนวนที่ลงด้วยเลข ๔ เช่น ๔ อย่าง ๑๔ อย่าง ฯลฯ เนื่องจากเลข ๔ ในภาษาจีนออกเสียงคล้ายคำว่า ซี้ ซึ่งหมายความว่า ‘ตาย’ ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยนิยมเลี้ยงอาหารจำนวน ๑๐ อย่าง โดยเสิร์ฟอาหารเย็นสลับกับอาหารร้อน หรืออาหารที่ปรุงโดยการต้มสลับอาหารย่าง สลับอาหารทอด สลับอาหารปิ้ง เป็นต้น

ในงานเลี้ยงอาหารมงคลส่วนใหญ่จะเริ่มจาก ๑. อาหารเรียกน้ำย่อย หรือ อาหารจานเย็น คือ ไม่มีการปรุงร้อน เช่น ขนมจีบ, ข้าวเกรียบ, ไส้กรอก, ไข่เยี่ยวม้า ฯลฯ ๒. อาหารต้มร้อน เช่น หูฉลาม, กระเพาะปลา ๓. หมูหัน, เป็ดอบ, ไก่อบ ๔. อาหารหนัก เช่น ข้าวผัด, น้ำแกง, หมี่ ๕. ของหวาน อาจมี ๑-๒ อย่าง แต่ที่สมบูรณ์จะมี ๒ อย่าง คือ ทั้งของหวานเย็น และร้อน

อาหารที่ใช้เสิร์ฟมี ๕ หมู่มาจากธาตุทั้ง ๕ ธาตุ คือ ไฟ, ทอง, ไม้, น้ำ, ดิน โดยเน้นสิ่งมีชีวิต คือ ๑. หมูน่าไปย่างทั้งตัว ๒. หูฉลาม ๓. เป็ดยัดไส้เกาหลี ๔. ปลาหมึก ๕. หอยจ๊อ หรือ หั้วจ๊อ ซึ่งคนจีนถือว่าการบริโภคสิ่งที่ดีมีคุณภาพจะนำพาความเจริญมาให้

การทำขนมไทย

บัวลอยเป็นขนมไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในอดีตมักทำรับประทานกันในครอบครัว และใช้เป็นขนมในงานมงคลต่างๆ แต่เดิมบัวลอยยวนวดแป้งข้าวเหนียวกับกะทิ ปั้นเป็นก้อนกลมเล็กๆ มีสีเดียว คือ สีขาวจากแป้งข้าวเหนียว แต่ในปัจจุบันมีการประยุกต์นำพืชผักต่างๆ มาผสมทำให้เกิดสีต่างๆ โดยใช้สีธรรมชาติ เช่น สีเขียวจากใบเตยหอม สีม่วงจากเปลือก สีเหลืองจากฟักทอง สีส้มจากฝาง หรือ แครอท เป็นต้น

เรื่องเล่าดั้งเดิมมีการเล่ากันมาว่าก่อนที่จะมาเป็นชื่อขนมบัวลอยนั้น มีประวัติว่า มีสามีภรรยาคู่หนึ่งอาศัยอยู่ ณ คลองบางกอกน้อย ภรรยาชื่อว่าบัวลอยกำลังตั้งท้องและต้องการออกไปช่วยสามีทำงานหาเงิน สามีห้ามไม่ให้ไปบัวลอย จึงทำขนมแล้วพายเรือขายไปตามคลองบางกอกน้อย ผู้คนเห็นเข้าก็เรียกชื่อโดยเรียกชื่อ “บัวลอย” จนกระทั่งวันหนึ่ง สามีกลับมาถึงบ้านไม่พบภรรยาจึงออกตามหาปรากฏว่าบัวลอยเรือล่มจมน้ำตายเสียแล้ว ตั้งแต่นั้นมาขนมที่ประกอบไปด้วยแป้งกลมๆ ในน้ำกะทิรสชาติดหวานมันนี้ก็เรียกกันต่อมาว่า “ขนมบัวลอย”

ในตำบลดนตรีปฐม มีขนมบัวลอยอีกประเภทหนึ่งคือขนมบัวลอยที่เดิมที่เป็นขนมสำหรับใช้ในพิธีไหว้เทพเจ้าในช่วงสาทรบัวลอยซึ่งเป็นความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน ลักษณะเป็นแป้งมันใส่สีแต่งแต้มในน้ำเชื่อม เรียกว่า ขนมอี๋ ซึ่งยังปฏิบัติสืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน

องค์ประกอบของอาหาร

องค์ประกอบของบัวลอย ประกอบด้วย

๑. แป้งข้าวเหนียว
๒. แป้งมัน
๓. น้ำตาลมะพร้าว
๔. น้ำตาลทราย
๕. เกลือ
๖. กะทิ
๗. ไข่ไก่
๘. เผือก
๙. พักทอง
๑๐. ใบเตย
๑๑. แครอท
๑๒. มันกะปิ

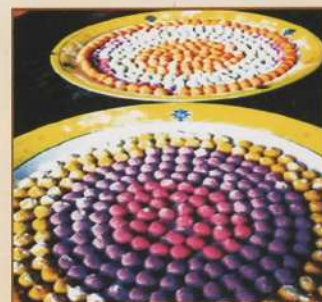
๑๓. กลัวยหอม
๑๔. มะพร้าวอ่อน
๑๕. อัญชัน
๑๖. เผือกกวน
๑๗. น้ำหวานสีแดง

การทำบัวลอยสายรุ้งนครปฐม มีวิธีทำดังนี้

๑. เตรียมอุปกรณ์โดยการนึ่งเผือก, พักทอง, แครอท, มันกะปิ ให้สุก คั้นน้ำใบเตย น้ำอัญชัน

๒. ทำบัวลอยโดยผสมแป้งข้าวเหนียว, ผักผลไม้ที่เตรียมไว้ทีละชนิด ซึ่งจะทำให้ได้เม็ดบัวลอยหลากสีและน้ำเปล่าเล็กน้อย นวดจนส่วนผสมทุกอย่างเข้ากันเป็นเนื้อเดียว จากนั้นจึงนำมาปั้นเป็นลูกกลมๆ ระหว่างปั้นนั้น ควรโรยด้วยเศษแป้งข้าวเหนียวเล็กน้อยเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกบัวลอยติดกัน

๓. ทำบัวลอยเปลือกโดยปั้นเปลือกกวนเป็นก้อนเล็กๆ หุ้มด้วยแป้งบัวลอย
๔. ต้มน้ำในหม้อขนาดกลาง รอจนเดือดจึงใส่ลูกบัวลอยที่ปั้นไว้แล้ว เมื่อบัวลอยสุกให้นำออกมาแช่ในน้ำเย็น (บัวลอยที่สุกแล้วจะลอยขึ้น)
๕. ทำน้ำกะทิโดยผสม กะทิ, น้ำตาลมะพร้าว, น้ำตาลทรายและเกลือป่นลงไป นำบัวลอยที่ต้มไว้แล้วใส่ลงไปใส่น้ำกะทิ ใส่มะพร้าวอ่อน

๖. ทำไข่หวานโดยเคี่ยวน้ำเชื่อมให้ใส ตอกไข่ใส่ครึ่งละฟอง
๗. เสริฟโดยตักบัวลอย บัวลอยเปลือกใส่ก่อน ใส่ไข่หวาน และราดด้วยน้ำกะทิบัวลอย

ที่มา : บทสัมภาษณ์ นางสาวสำลี ริวทองชุ่ม บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๔ ตำบลนครปฐม

การจักสานหมวกก๊วยไล้

หมวกก๊วยไล้ (หมวกจีน/หมวกก๊วยไล้) เป็นผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ ที่เป็นหัตถกรรมดั้งเดิมซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ของคนตำบลนครปฐม โดยนำเอาวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต

นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจและสื่อให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนตำบลนครปฐม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน โดยมีสถาบันครอบครัวเป็นหลักในการสืบทอดงานหัตถกรรมนี้ บางคนยึดเป็นอาชีพ แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่เสี่ยงต่อการสูญหายไปในอนาคต เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคในการผลิตที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบจากที่อื่น ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ปัญหาด้านการตลาดมีหมวกในรูปแบบอื่นออกมาให้เลือกใช้เป็นจำนวนมาก ปัญหาแรงงานมีจำนวนลดลง เพราะคนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่า

วัสดุที่ใช้ในการสานหมวกก๊วยไล้จะมีไม้ไผ่สีสุกเป็นวัสดุหลัก นอกนั้นจะประกอบด้วย ไม้ไผ่ หวาย ขั้นตอนการผลิตโดยทั่วไปดังนี้

๑. นำไม้ไผ่ที่มีลำปล้องยาว มาจักเป็นเส้นตอกให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ
๒. นำเส้นตอกที่จักแล้วมาสานเป็นโครงฟามวกด้านนอก และโครงฟามวกด้านใน ซึ่งจะสานโครงฟามวกด้านนอกก่อนด้วยการขึ้นโครงบนหุ่น และใช้ตอกเส้นเล็กมาใช้ในการสานเพื่อให้ดูแล้วรู้สึกว่างานมีความละเอียดประณีต โดยเริ่มจากส่วนแหลมปลายยอดของหมวกก่อน แล้วสานต่อลงมาเป็นตัวหมวก จากนั้นสานแผ่กลมออกไปเป็นปีกหมวก

๓. สานโครงฝานใน ด้วยวิธีการและขั้นตอนเช่นเดียวกับการสานโครงฟาด้านนอก แต่จะใช้เส้นตอกที่ใหญ่กว่า สานตาห่างกว่า ดูหยาบกว่า แต่แข็งแรงต่อการใช้งาน
๔. นำใบไม้แห้งน้ำ
๕. นำฝานโครงหมวกด้านนอก วางหงายลงในกระถาง แล้วนำใบไม้ที่แห้งน้ำไว้กรุ ลงสนโครงฝานหมวก
๖. นำฝานโครงหมวกด้านใน วางหงายประกบซ้อนทับบนชั้นใบไม้ แล้วร้อยตอกยึด โครงฝานหมวกทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน บริเวณยอดแหลมปลายหมวก
๗. นำเอาหมวกที่ได้มาเข้าขอบ โดยใช้เส้นตอกมาถักให้รอบ
๘. เก็บยอดหมวก โดยนำใบไม้ ๒ ใบ วางไขว้แล้วพับงอเป็นรูปกรวยสวมครอบ ส่วนแหลมยอดหมวก จากนั้นใช้เส้นตอกมัดโคนคล้าหรือหวายมาถักคลุม อีกชั้นหนึ่ง เป็นการเก็บรายละเอียดส่วนยอดหมวก
๙. ทาน้ำมันยางทั้งด้านนอกและด้านในให้ทั่ว เพื่อเคลือบผิววัสดุให้มีความคงทน และสวยงาม
๑๐. ผึ่งให้แห้ง จากนั้นเก็บเพื่อนำไปจำหน่ายหรือใช้งานในโอกาสต่อไป

ที่มา : บทสัมภาษณ์ นางมณี ดังตราฐ หมู่ ๔ ตำบลนครปฐม

*****

(การทำเกษตรกรรม)

การทำสวนกล้วยไม้

การทำสวนกล้วยไม้เป็นอีกอาชีพหนึ่งของคนตำบลนครปฐม โดยผู้ที่ริเริ่มทำอาชีพสวนกล้วยไม้คือ นายเฉลิมชัย ศุภเณม อดีตปลัดอำเภอเมืองนครปฐม โดยเริ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้หลายสกุล เช่น สกุลแวนด้า สกุลหวาย ประภาหยา หวายแฉะ ได้ผสมพันธุ์พัฒนาสีสันและรูปทรงให้สวยงามน่ารัก

สำหรับกล้วยไม้ สกุลแวนด้า พ้ามุ่ยนั้น มีการพัฒนาสายพันธุ์จนได้พ้ามุ่ยที่มีลักษณะเด่นแตกต่างจากพ่อแม่พันธุ์ ซึ่งพ่อแม่พันธุ์พ้ามุ่ยนั้น กลีบดอกจะบาง ดอกเล็ก สีค่อนข้างอ่อน แต่พ้ามุ่ยใหม่ได้ลักษณะเด่น กลีบดอกจะหนาและใหญ่ รูปทรงออกกลมตามความนิยม สีน้ำเงินเข้มออกน้ำเงินคราม ลำต้นใหญ่ รากใหญ่ เป็นพ้ามุ่ย Tetra Ploid (4N) คือ ลักษณะเด่นกว่าพ่อแม่เดิมที่เป็น (2n) ซึ่งเรียกกันว่าเป็น “พ้ามุ่ยวาไรตี้”

นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาพ้ามุ่ยข้ามสายพันธุ์ จนเกิด “พ้ามุ่ยข้างพลาย” ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่างข้างกระกับข้างแดง และนำมาผสมข้ามสกุลเข้ากับพ้ามุ่ย ได้ลูกผสมข้ามสายพันธุ์เป็น “พ้ามุ่ยข้างพลาย”

ที่มา : บทสัมภาษณ์ นายเฉลิมชัย ศุภเณม บ้านเลขที่ ๑๐๕ หมู่ ๑ ตำบลนครปฐม

การทำนาข้าว

การทำนา หมายถึง การปลูกข้าวและการดูแลรักษาต้นข้าวในนา ตั้งแต่ปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว สำหรับการทำนาข้าวของคนตำบลนครปฐมนั้น เป็นอาชีพดั้งเดิมเนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำการเกษตร ทั้งยังมีแหล่งน้ำใช้สำหรับการเกษตรได้เป็นอย่างดี ทั้งคลองเจดีย์บูชา คลองบัวทิพย์ รวมถึงคลองชลประทาน ปัจจุบันอาชีพทำนอยังคงมีอยู่ในบริเวณหมู่ที่ ๖ ตำบลนครปฐม ซึ่งการทำนาของคนตำบลนครปฐมนั้นมี ๒ ประเภท คือ นาหว่านและนาดำ และโดยทั่วไปชาวบ้านจะทำนากันปีละ ๒ ครั้ง คือ นาปีและนาปรัง

การทำนามีหลักสำคัญ คือ

๑. **การเตรียมดิน** ก่อนการทำนามีการเตรียมดินอยู่ 3 ขั้นตอน
  - การไถดะ เป็นการไถครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่กระถางนาช่วยพลิกดินเพื่อให้ดินชั้นล่างได้ขึ้นมาสัมผัสอากาศ ออกซิเจน และเป็นการตากดินเพื่อทำลายวัชพืช โรคพืชบางชนิด
  - การไถแปรช่วยพลิกดินที่กลบเอาขึ้นการอีกครั้ง เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นใหม่ และเป็นการย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง

- การคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากกระตนา และย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงอีก จนเหมาะแก่การเจริญของข้าว ทั้งยังเป็นการปรับระดับพื้นที่ให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกในการควบคุม ดูแลการให้น้ำ

๒. การปลูก การปลูกข้าวสามารถแบ่งได้เป็น ๒ วิธี คือ

- การทำนาหว่าน ทำในพื้นที่ที่ควบคุมน้ำได้ลำบาก
- การทำนาดำ เป็นการปลูกข้าวโดยเพาะเมล็ดหว่านและเจริญเติบโตในระยะหนึ่ง แล้วย้ายไปปลูกในที่หนึ่ง สามารถควบคุมระดับน้ำ วัชพืชได้

๓. การเก็บเกี่ยว หลังจากที่ข้าวออกดอกหรือออกรวงประมาณ ๒๐ วัน ชาวนาจะเร่งระบายน้ำออก เพื่อเป็นการเร่งให้ข้าวสุกพร้อมๆ กัน และทำให้เมล็ดมีความชื้นไม่สูงเกินไป จะสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากระบายน้ำออกประมาณ ๑๐ วัน ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยว เรียกว่า ระยะพลับพลึง คือสังเกตที่ปลายรวงจะมีสีเหลือง กลางรวงเป็นสีทองอ่อน การเก็บเกี่ยวในระยะนี้จะได้เมล็ดข้าวที่มีความแข็งแรง มีน้ำหนัก และมีคุณภาพในการสี

๔. การนวดข้าว หลังจากตากข้าว ชาวนาจะขนเข้ามาในลานนวด จากนั้นก็นวดเอาเมล็ดข้าวออกจากรวง บางแห่งใช้แรงงานคน บางแห่งใช้ควายหรือวัวย่ำ แต่ปัจจุบันมีการใช้เครื่องนวดข้าวมาช่วยในการนวด

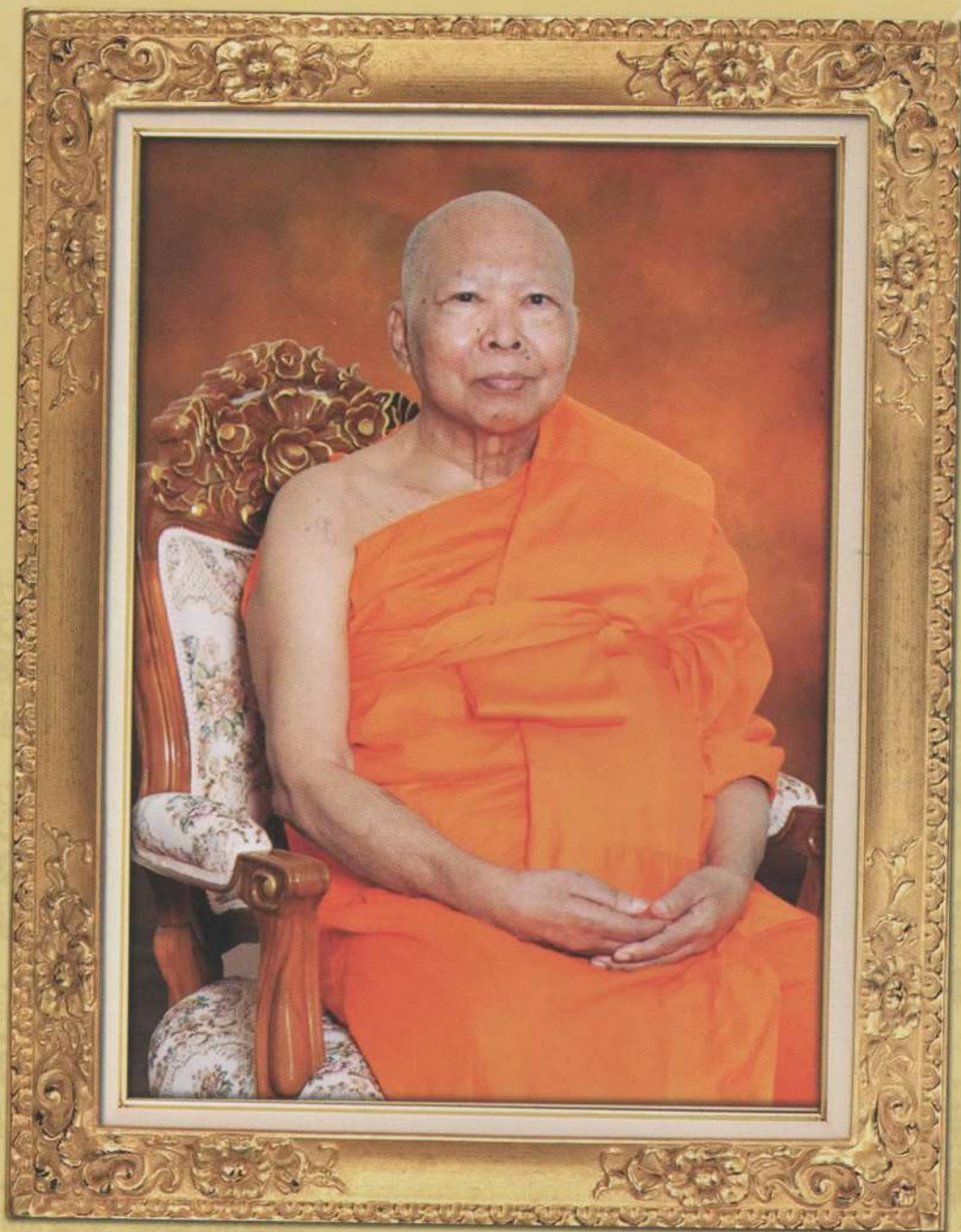
๕. การเก็บรักษา เมล็ดข้าวที่นวดดีทำความสะอาดแล้วควรตากให้มีความชื้นประมาณ ๑๔% จึงนำเข้าเก็บในยุ้งฉางหรือนำไปขาย

การทำนาบัว

การทำนาบัว หมายถึง การปลูกบัว เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตตามที่ตลาดต้องการ สำหรับตำบลนครปฐมมีการทำนาบัวอยู่ที่หมู่ที่ ๑๐ ซึ่งทำกับมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยเริ่มต้นจากการปลูกบัวส่งองค์พระปฐมเจดีย์ จนกระทั่งเป็นที่แพร่หลาย เพราะพุทธศาสนิกชนนิยมใช้ดอกบัวในการบูชาพระ ส่วนมากจะปลูกบัวหลวงซึ่งอยู่ในสกุลปทุมชาติ ลักษณะใบชูเหนือน้ำ เจริญเติบโตโดยมี ไหล ชอนไชไปได้พื้นดิน พันธุ์ของบัวหลวงที่นิยมปลูกในปัจจุบัน ได้แก่ พันธุ์จักรขาว จักรแก้ว และจักรแดง ที่มีความนิยมปลูกกันมากเพราะบัวหลวงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ของการปลูกที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ปลูกเพื่อตัดดอกตูม ซึ่งนำไปใช้บูชาพระ และปลูกเพื่อเก็บเมล็ด ซึ่งสามารถใช้ประกอบอาหารทั้งอาหารคาวและอาหารหวานนอกจากนี้ส่วนอื่นๆ ของบัวหลวง ก็ยังสามารถจำหน่ายและใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ เช่น ใบแห้ง ใช้ทำยากันยุง มวนบุหรี ต้มเป็นยาไทยบำรุงหัวใจ แก้ไข้ และรักษาโรคตับ ใบสด ใช้ห่ออาหาร และไหลหรือราก สามารถนำมาเชื่อมเป็นอาหารหวาน มีสรรพคุณแก้ร้อนใน และระงับอาการท้องร่วง

*****

พระครูปรากฏลักษณภิบาล
(หลวงพ่อสมพงษ์)

เทศบาลเมืองนครพนม

๑๑๗ หมู่ ๒ ตำบลนครพนม จังหวัดนครพนม ๗๓๐๐๐ www.ntp.go.th